

<https://vnras.com/drug/>

NAM DƯỢC THẦN HIỆU

Mười khoa chữa bệnh

QUYẾN VIII

CÁC BỆNH PHỤ KHOA

I - ĐIỀU KINH

Dàn bà tượng trưng cho âm, tương ứng với mặt trăng, trăng mỗi tháng có một lần tròn, khuyết, thì kinh nguyệt của dàn bà cũng hợp như thế. Gái 14 tuổi thì hành kinh, trai 16 tuổi thì tinh khí sinh, đó là hợp với lẽ âm dương. Bởi vậy yêu cầu tinh khí của đàn ông phải thịnh, kinh nguyệt của dàn bà phải đều, như thế thì mọi bệnh tật không chỗ hở mà lọt vào. Nếu sinh hoạt mất bình thường, ăn uống mất vệ sinh thì mọi bệnh tật đều do đó mà phát sinh

Dai khái cách chữa nội thương ngoại cảm của dàn bà cũng giống như đàn ông, chỉ có khác nhau là ở các chứng thai tiền sản hậu, bảy chứng trưng (báng máu), tám chứng hà (báng hơi), báng huyết, rong huyết, và khí hư bạch đới mà thôi.

Khi hành kinh cũng phải giữ gìn cẩn thận như lúc đẻ, nếu không sẽ dễ sinh bệnh nặng. Nói về hành kinh, kinh là kinh lạc, hành là vận hành, hễ đến kỳ hành kinh mà chậm thấy, đó là huyết hàn, chưa đến kỳ mà đã thấy đó là huyết nhiệt, đang hành kinh mà đau bụng là huyết trệ, sau khi hành kinh mà đau bụng là khí hư, màu kinh bầm tím là phong, đen là nhiệt, nhợt là đờm, màu khói bụi là huyết không dù.

Chữa bệnh nên xét rõ hư thực hàn nhiệt mà kê đơn, chứ nên làm chứng này thành chứng khác.

1. Truyền trị kinh nguyệt không đều, xông lên đầu mắt xâm nôn mửa hoặc xông lên ngực sinh đầy tức, đau nhói hoặc trong bụng kết hòn cục và mọi chứng về khí.

Cù cò cù (giã tróc vỏ) 3 đồng cân, Trần bì 1 đồng, Tía tô 1 đồng, Ô dược 1 đồng, Can hương ba nhát, sắc cho uống nóng.

2. Kinh trị kinh nguyệt không đều đau bụng không chịu được.

- Hồng hoa, Tô mộc, Đào nhân (bỏ vỏ và đầu nhọn) Ngưu tất (bỏ cuống, kiêng đồ sắt) Mần tưới, Nghệ vàng sao. Các vị đều nhau, dùng nửa nước nửa rượu sắc sôi vài dạo cho uống.

- Tử uyển, Hồng hoa, Bồng nga truật, Quế chi (bỏ vỏ thô) Hương phu (giã tróc vỏ, sao với giấm). Các vị đều nhau, tán nhỏ liều dùng 2 đồng cân uống với rượu bất cứ lúc nào.

3. Truyền trị dàn bà kinh nguyệt không đều, hoặc chưa hành kinh, hoặc đang hành kinh mà đau trán bụng dưới, khó mà thành thai.

- Hồng hoa, Tô mộc, Nghệ vàng, Nhục quế, Bồng nga truật (sao giấm), các vị đều nhau, sắc cho uống lúc đói.

- Rễ bưởi bung 2 nắm, nước hai bát sắc còn một nửa cho uống trước khi hành kinh một vài ngày. Rất hay.

- Lá mần tưới, ngâm rượu cho uống thường xuyên rất hay.

- Vỏ cây sau sau, cao bò vỏ thô, lấy lớp trong 2 lạng, ngâm với một bát rượu ngon, trước ngày hành kinh cho uống mỗi lần 2, 3 chén tổng, uống lúc đói. Đến khi sạch kinh sẽ yên.

- Đầu xanh, nấu cháo với gan heo ăn rất tốt.

- Bồ hoàng sao đen, Lá lốt tắm nước muối sao khô. Hai vị đều nhau tán nhỏ luyện hồ lám viên bằng hạt ngô đồng, liều dùng 30 viên uống với rượu vào lúc đói. Hoặc uống với nước cơm cũng được.

4.. Kinh trị dàn bà rong huyết, thấy n้า lâu ngày không dứt.

Bạch thược 1 đồng 5 phần, Hương phu sao 1 đồng, Lá ngải cứu vò nát 1 đồng. Sắc cho uống là cầm ngay.

5. Kinh trị dàn bà do khí huyết chạy chỗ này chỗ khác sinh đau và đau ngang lưng.

Bồng nga truật, Càn tát 1 lạng. Cùng tán nhỏ, liều dùng 2 đồng cân, uống với rượu rất hay.

6. Kinh trị dàn bà bị bệnh xích bách dai hạ kinh nguyệt không đều và đau bụng.

Hương phu mě 1 cân, chia làm 4 phần. 1 phần tắm rượu, 1 phần tắm giấm, 1 phần tắm nước tiểu trẻ em, 1 phần tắm nước muối. Mùa xuân tắm 3 ngày, hạ 1 ngày, thu 5 ngày, đông 7 ngày, tắm rồi lấy ra rửa nước lạnh cho sạch, phơi khô sao qua tán nhỏ, dùng giấm nấu hồ làm viên bằng hạt ngô đồng mỗi lần uống 60, 70 viên với rượu, công hiệu rất mạnh, người gầy hay nhiệt thì thêm hạt dành dành sao 2 lạng, mộc thông 1 lạng.

7. Kinh trị dàn bà đau bụng dưới, đau bụng hành kinh, mới có kinh đã thấy bụng đau xoắn, ran xa sau xương sống như mũi dao đâm không thể chịu nổi, không thuốc nào chữa được.

Rau má tháng 5 mùa hạ hái lấy phơi khô tán bột, mỗi lần dùng 2 đồng, giảm ngon 2 phần trộn đều, uống lúc sáng sớm đói bụng, mỗi sáng uống 1 lần đến khi khỏi thì thôi.

Nếu trước bụng lạnh rồi mới đau thì lấy Rau má 2 lạng rưỡi, thêm Dao nhân 100 hột, bóc vỏ bỏ dầu nhọn; sao, tán nhỏ, luyện mật làm viên bằng hột đậu xanh, mỗi sáng sớm lúc bụng đói uống với nước cơm hoặc với rượu, mỗi lần 30 viên, ngày uống 2 lần, đến khỏi thì thôi. Kiêng ăn mè và bột mỳ.

8. Kinh trị dùng bài "Tế âm thanh nang hoàn" chữa các bệnh dàn bà nhưng phải tùy chứng mà dùng thang khác nhau:

Hương phu (giã tróc vỏ) sao qua 3 phần Ô dược 1 phần. Hai vị tán nhỏ, nước 1 phần; rượu 1/2 phần, khuấy hờ luyện làm viên bằng hột ngô đồng, liều dùng 7, 8 viên.

Tùy chứng dùng thang như sau:

- . Bệnh về huyết, thang với rượu.
- . Bệnh về khí thang với nước sắc Tiểu hối.
- . Bệnh ngoại cảm, thang với nước sắc hành và gừng.
- . Bệnh về hỏa, thang với nước sôi 100 дол.
- . Bệnh về đờm, thang với nước Gừng nhạt.
- . Đờm suyễn, thang với nước sắc Hạt cải củ.
- . Ho, thang với nước sắc Tang bạch bì.
- . Dày trướng, thang với nước sắc trần bì.

9. Kinh trị dàn bà kinh nguyệt không đều, do khí hư huyết hư sinh đau bụng, huyết ra không đúng kỳ.

- Bồ hoàng sao qua, Lá lốt sao muối. Hai vị bằng nhau, đều tán nhỏ luyện mật làm viên bằng hạt ngô đồng, liều dùng 20, 30 viên uống với rượu là khỏi.

- Bồng nga truật, củ giềng ẩm. Hai vị bằng nhau, sao tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với rượu, không cứ lúc nào.

10. Kinh trị dàn bà mỗi lần có kinh là đau bụng nóng rát dữ dội, mặt đỏ:

- Quả danh danh, bỏ vỏ lấy hột một vốc, giã sống giã lấy nước sao đen, nước mót bát sắc lấy nửa phần, uống 1 lần là khỏi.

- Thanh mộc hương, rượu với nước đều một nửa cùng sắc uống là khỏi.

11. Kinh trị dàn bà do khí hư huyết trệ đang hành kinh đau nhói.

- Hột vải đốt tồn tính nửa lạng, Hương phụ mề sao, 1 lạng, đều tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với nước muối, hoặc với nước cơm là khỏi.

- Hột vải, tán nhỏ, uống 1 đồng với muối và giấm đun nóng.

- Lá hẹ và gốc 1 nắm, giã vắt lấy nước 1 chén, hòa với 1 chén rượu mà uống, rất hay.

12. Kinh trị dàn bà da vàng vì huyết xấu.

Quả cà già dao tre bối ra, phơi rám cho khô, tán nhỏ mỗi lần uống 2 đồng với rượu nóng, là khỏi.

II - KINH BẾ

Kinh bế là đến kỳ hành kinh mà không thấy kinh, hoặc ra một ít rồi thoi đến nỗi bụng đau kết lại hoặc sinh hòn cục, đó là hành kinh thất thường mà sinh ra. Tuy sách Nội kinh có chia làm 8 nguyên nhân nhưng đại khái đều do hai yếu tố chính là "Hu" và "Đờm".

Người gầy mà kinh thường bế là do huyết hư, kinh mạch không đầy đủ nên không thấy kinh.

Người béo thường do nhiều đờm cho nên kinh lạc tắc lập không thông.

Về cách chữa trường hợp hư phải bổ, vì nước đầy thì tự nhiên sẽ chảy, trường hợp bế tắc phải khai thông kinh mạch thông thì tự nhiên thấy kinh, nhất thiết đừng làm cho chứng thực là hư mà bổ, chứng hư là thực để công, gây tổn hại mạng người. Đó là trách nhiệm ở người thầy thuốc.

1. Kinh trị dàn bà khí huyết không đều hòa xông bốc lên lồng ngực biến ra khô ráo.

Xo murop 1 quả đốt tồn tính, tán nhỏ, liều dùng 2 đồng cân uống với rượu vào lúc đói là khỏi.

2. Kinh trị dàn bà kinh bế đến kỳ mà không thấy kinh, thậm chí cả năm không thấy, rốn bụng đau tức, eo lưng bắp dùi nặng trĩu, nóng sốt từng cơn.

Hạt cải trắng 2 lạng tán nhỏ, liều dùng 2 đồng cân uống với rượu vào lúc đói rất hay.

3. Kinh trị dàn bà kinh nguyệt không đều, kinh bế lâu ngày không thông:

- Phân tăm sao vàng tán nhỏ, liều dùng 1, 2 đồng cân uống với rượu.

- Chè xanh nấu lấy 1 bình, hòa đường cát vào đem phơi sương 1 đêm rồi uống. Chú ý có thai 3 tháng mà uống vẫn bị xấu thai.

- Dâu ván trắng sao vàng tán nhỏ, liều dùng 3 đồng cân uống với nước cơm, ngày uống 3 lần, nếu dâu ván có hoa thì dùng hoa càng tốt.

- Rễ ý dĩ 1 lượng, sắc nước uống chỉ 3 lần là khỏi.

- Hậu phác 3 lượng, nướng rồi thái nhỏ, nước 3 thang, sắc còn 1 thang, chia làm hai lần uống vào lúc đói, chỉ uống 3, 4 lần, rất công hiệu hoặc thêm Đào nhân, Hồng hoa đều 1 lượng, càng tốt.

- *Xà murop* khô 1 quả, đốt tồn tính, tán nhò, dùng *tiết chim bò cát trắng* hòa lắn làm bánh, phơi khô tán nhò, mỗi lần uống 2 đồng với rượu vào lúc đói. Hoặc trước uống thang Tứ vật rồi sau uống phương này càng hay.

4. Kinh trị gái chưa lấy chồng mà kinh bế.

- *Phân chuột dực* (thú hai đầu nhọn) 1 lạng, sao cháy tán nhò mỗi lần uống hai đồng với rượu nóng vào lúc đói rất hay.

- *Dây duva dá* 5 đồng, *Quả giun* 5 đồng, *Cam thảo* 6 đồng. Đều tán nhò mỗi lần uống hai đồng với rượu là thông.

5. Kinh trị dàn bà cơ thể khỏe mạnh mà kinh bế, bụng sinh hòn cục (trứng hà).

Cỏ roi ngựa già nát nấu thành cao, mỗi lần dùng 1 muỗng hòa với rượu mà uống vào lúc đói, rất công hiệu.

6. Kinh trị dàn bà huyết tích thành khối, tinh thần hoảng hốt, hông ngực sườn eo lưng đau ran đến bộ phận sinh dục, tiểu tiện rất khó, ít ăn, muốn mửa, hình tựa như có thai.

Chuột cổng dực 1 con, lấy vải mới bọc kín, ngoài lại bọc một lớp đất sét, đào đất một lỗ để chuột xuống dưới, lấy củi lá dâu đốt trên trong một ngày đêm, lấy ra bỏ đất và vải đi cho 6 đồng *Quế tâm* vào cùng tán nhò, mỗi lần uống 1 đồng với rượu, chỉ 2 lần uống là khỏi.

7. Kinh trị dàn bà kinh bế kết thành khối to đau nhức.

- *Nga truật* sấy khô tán nhò, hòa với nước lắn rượu mà uống rất hay.

- *Nước dái trẻ con* thường uống 3, 4 lần, mỗi lần uống một bát uống lâu ngày sẽ ra hết chất độc là khỏi.

- *Hương phụ* già sạch vỏ, *Bồng nga truật*, *Khuông hoàng sao*, *mẫu lè nung*, *Đậu đen sao*. Các vị bằng nhau tán nhò, mỗi lần dùng 3 đồng, sắc nước cỏ mực làm thang mà uống vào lúc đói.

- *Sơn khô* đốt ra tro tán nhò, mỗi lần dùng 2 đồng với rượu là khỏi.

- *Sơn khô* đốt thành tro 2 lạng, *Khuông hoàng* 2 lạng, *Bồng nga truật* 2 lạng, *Hương phụ* mě 4 lạng. Đều tán nhò, hòa giấm nấu hồ làm hoàn bằng hột ngô đồng, mỗi lần uống 50 viên với rượu vào lúc đói.

- *Lưỡi búa sát* nung đỏ, lấy 3 bát rượu, tôi vào 3 lần, dùng rượu đó mà uống sẽ khỏi.

III - BĂNG HUYẾT, RONG HUYẾT

Băng huyết rong huyết là không phải lúc hành kinh mà huyết ra dầm dề (băng) ra lố rỉ mãi không thôi (rong). Đó là do khí huyết thương tổn, mạch Xung mạch Nhâm không giữ vững mới thành chứng này. Nhưng trong lâm sàng còn chia ra âm chứng và dương chứng.

Dàn bà 50 tuổi trở lên kinh đã hết vài năm mà bỗng nhiên lại có kinh, bụng đau, mồ hôi nóng, khát nước đầy là âm chứng; gọi là "băng". Còn người 20 - 40 tuổi mà huyết ra xối xả không ngừng là "dương chứng" gọi là "rong". Phép chữa phải xét chứng mới cho thuốc.

1. Truyền phương chữa băng huyết, huyết ra quá nhiều xâm ngất di bất tinh.

Hương phụ (giã tróc vỏ), *xác gươm sen*, *Hoa hòe* mỗi thứ một phần, đều sao qua. Tóc rối đốt ra tro. *Tê giác* sao, đều dùng nửa phần. Sắc cho uống sẽ khỏi.

- *Lá ngài cứu* đốt tán nhò, lần dùng 2 đồng cân uống với rượu cầm ngay.

2. Kinh trị băng huyết và ra huyết 5 sắc rong huyết khí hư cung trị được, thường uống thì nhuận huyết điều khí, là 1 phương thuốc tiên của phụ nữ.

- *Hương phu mè* sao đen tán bột, hòa 2 đồng vào nước nóng mà uống, là khôi ngay. Hôn mê quá thì uống thêm 3 đồng với nước cơm.

- Theo phương trên, gia thêm *Dai già thạch* phân lạng bằng *Hương phu*, nung đỏ suốt nhúng vào giấm mà uống.

3. Kinh trị băng huyết rong huyết ra huyết có 5 màu, khiến cho không có con.

Tổ ong đốt tồn tính tán nhỏ, mỗi lần uống một đồng với rượu, rất hay.

4. Kinh trị băng huyết rong huyết không ngọt, không kẽ nóng lạnh đều chữa được.

- *Gương sen, hoa kinh giới* phân lạng bằng nhau. Đều đốt tồn tính tán nhỏ mỗi lần uống 2 đồng với nước cơm uống 3 lần là kiến hiệu.

- *Xác gương sen* đốt tồn tính, *Hương phu* già bỏ vỏ sao đen, *Muội nồi*, phân lạng bằng nhau, tán nhỏ, mỗi lần uống 3 đồng, sắc nước *Cù sán dây* mà uống, là cầm ngay.

5. Kinh trị băng huyết không kẽ mới hay lâu.

Mộc nhĩ cây hè đốt tồn tính tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với rượu nóng là khôi.

6. Kinh trị bị phong nhiệt mà băng huyết.

Hoa kinh giới đốt ra tro tán nhỏ, mỗi lần uống 3 đồng, với nước tiểu trẻ con là khôi.

7. Kinh trị băng huyết không cầm được.

- *Hoa dại ván trắng* sấy khô tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng, dùng gạo sao vàng, cho vào ít muối, sắc lấy nước mà uống vào lúc đói sẽ khôi.

- *Xơ muối, Bẹ móc*. Đều bằng nhau đốt ra tro tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng cân với rượu hoặc nước muối, vào lúc đói là ngừng.

- *Mộc nhĩ* 2 lạng sao lên khôi, *Tóc rối* đốt ra tro 3 phần. Cùng nghiên nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với rượu ngon vào lúc đói là cầm ngay.

- *Hòn cân* (bằng chì) nung đỏ tôi vào rượu 9 lần (9 lần nung 9 lần tôi) rồi lấy rượu ấy mà uống.

- *Ô mai nhục* 7 quả, đốt tồn tính tán nhỏ, mỗi lần uống 1, 2 đồng với nước cơm vào lúc đói.

- *Lá mơ* sấy khô, *Bẹ móc* đốt ra tro, hai vị đều nhau tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với rượu là cầm được.

- *Hột dào* đốt tồn tính tán nhỏ, mỗi lần uống 1, 2 đồng với rượu, ngày uống 3 lần là khôi.

- *Thịt heo* 4 lạng, luộc chín, *Muội nồi* 2 lạng, đun nhỏ lửa sao nóng, giã rây qua rồi trộn với thịt heo mà ăn khôi ngay.

- *Chót sừng trâu* đốt tồn tính, *Mai mục*. Phân lạng bằng nhau tán nhỏ, cho *Xà hương* chút ít, mỗi lần uống 1 đồng với rượu vào lúc đói, ngày uống 3 lần tự yên.

- *Quán chủng* xắt lát, nấu với nước và rượu mà uống, khôi ngay.

- *Gạc hươu* đốt ra tro tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng vào lúc đói, hoặc không có gạc hươu thì dùng chót sừng bò, đốt ra tro tán nhỏ, uống với nước cơm là khôi.

- *Hạt cau già* đốt tồn tính tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng cân với rượu.

- *Phân tăm* tán nhỏ, mỗi lần uống 2, 3 đồng với rượu là khỏi.
- Theo phương trên, thêm *Dất lồng bếp* nửa phần.
- *Cút heo nái già* đốt tán nhỏ, mỗi lần uống 3 đồng với rượu là khỏi.

8. Kinh trị dàn bà rong huyết.

- *Tóc rối* rửa sạch, đốt ra tro tán nhỏ, uống 1 đồng với rượu nóng vào lúc đói rất thần hiệu.

- *Hòe hoa* sao cháy đèn tán nhỏ, hoặc thêm *Muỗi nồi*, hoặc thêm *Hoa kinh giới*, hoặc thêm *Bè móc* đốt ra tro đều tốt, mỗi lần uống 2, 3 đồng với rượu nóng trước lúc ăn rất hay.

- *Cây dương* cao lấy vỏ trắng. *Kinh giới*. Hai vị bằng nhau, sắc nước uống, công hiệu không thể nói.

- *Lá sen* đốt tán nhỏ 5 đồng. *Bồ hoàng* sao 1 lạng, *Hoàng cầm* 1 lạng. Đều tán nhỏ mỗi lần uống 3 đồng với rượu vào lúc đói rất hay.

- *Lá ngải cứu* vò nát một cục bằng trứng gà. *Can khuang* 1 đồng, *Nước* 1 thăng, sắc còn 1 nửa lọc bỏ bã cho cao da trâu vào 5 đồng, nấu với nước thuốc cho tan, chia làm 3 lần uống trong 1 ngày cho hết rất hay.

- *Sa nhân* để trên miếng ngói mới mà sao rồi tán nhỏ, mỗi lần uống 3 đồng với nước cơm rất hay.

- *Ích tri nhân* sao tán nhỏ, uống một đồng với nước cơm hòa vào tí muối, rất hay.

- *Lá vây đỏ* giã nát hòa vào một bát nước, vắt lấy nước mà uống rất hay.

- Theo phương trên, gia thêm *Mạch môn* bỏ lõi, lá *Vây trắng* đều bằng nhau, sắc nước uống.

- *Dây bạc sau*, dùng lá rửa sạch, giã vắt lấy nước nửa bát mà uống, lại lấy bã nổ rít vào xoáy thượng; công hiệu không thể nói hết.

9. Kinh trị huyết ra không dứt, người gầy da vàng, huyết ra hết, tạm dứt vài hôm lại sinh nhọc mệt, bệnh lâu ngày chưa khỏi, và trị băng huyết rong huyết.

- *Mộc nhĩ* cây dâu sao khô tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với rượu nóng trước khi ăn, ngày uống 2 lần rất hay.

- *Bồ hóng* sao cháy hết khói, và *Hoa kinh giới*, hai vị bằng nhau, cùng tán nhỏ, mỗi lần uống hai đồng với nước trà là dứt.

- *Lá trắc bá* sao, *Bach thưoc* phân lạng bằng nhau. Mỗi lần dùng 3 đồng, nửa nước nửa rượu sắc uống. Con gái chưa chồng thì dùng *Lá trắc bá* và *Mộc tặc* đều sao hơi cháy, hai thứ bằng nhau tán nhỏ, mỗi lần uống hai đồng với nước cơm rất hay.

- *Xác gương* sen lâu ngày càng tốt, đốt tồn tính, tán nhỏ, mỗi lần uống hai đồng với rượu là dứt.

- Phương trên gia thêm *Hoa phù dung* phơi khô tán nhỏ, uống với nước cơm là dứt.

- *Mộc tặc* sao 3 đồng, nước 1 chén, sắc còn 7 phần 10 ngày uống với nước cơm là dứt.

- *Tinh tre* sao qua, mỗi lần uống 3 đồng, với nước một bát, sắc uống là hết.

10. Truyền trị kinh huyết ra nhiều quá.

Hột dưa dát hoặc *hột dưa hấu*, bỏ vỏ lấy nhân, tán nhỏ, giấy gói lại, đập cho thấm thầu dầu ra bỏ dầu đi, rồi hòa với nước mà uống, mỗi lần uống 2, 3 đồng là khỏi.

IV - KHÍ HƯ BẠCH ĐỐI

Dàn bà ra khí hư hoặc trắng đòn, cũng như chứng di tinh bạch trọc của đàn ông, đều do sẵn có bệnh thấp nhiệt, lại thêm vào mùng giận, lo, nghĩ, sinh đẻ, nuôi con, dâm dục và kinh ra chưa hết mà giao cấu, làm cho trọc khí thấm vào bàng quang, cho nên mới chảy ra vật uế tạp hoặc trắng, đòn, vàng, xanh, đen, hoặc nhiều hoặc ít đến nỗi sắc mặt như người có bệnh Hoàng dàn, eo lưng, bắp đùi đau nhức, ăn uống sút kém, tinh thần uể loài mà sinh ra bệnh.

Đại phàm chữa bệnh này không nên dùng thuốc nóng, vì nó sẽ giúp cho hỏa nóng thêm, cũng không nên dùng thuốc mát, vì nó sẽ hú liệt mất chân khí ở trong. Chủ yếu là phải ôn bổ vịnh vệ cho khí huyết vững mạnh, thì bệnh sẽ khỏi.

1. Kinh trị dàn bà ra khí hư bạch đới lâu năm không khỏi.

- *Hà thủ ô* (kiêng đồ sắt), dùng dao tre cạo bỏ vỏ ngoài, dùng dùi gỗ đập nát, ngâm nước vo gạo một đêm, phơi khô tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với rượu vào lúc đói. Uống được lâu ngày thì sống lâu.

- *Gáo dừa* đốt tồn tính, tán nhỏ, mỗi lần dùng 2 đồng rượu, lấy *Quả trứng gà* chọc một lỗ thủng, như ra huyết trắng (bạch đái) thì dốc bỏ lòng đòn trứng đi, cho bột gáo dừa vào trong trứng, ngoài trứng thì bọc vài lớp giấy ướt, rồi nướng cho chín mà ăn vào lúc đói, chỉ ăn ba lần là khỏi.

2. Kinh trị ra huyết trắng hoặc đòn đái lâu năm mọi thuốc đều không chữa khỏi.

Quán chúng (Củ ráng) dùng nguyên một củ, lấy dao cạo vỏ ngoài, giãm ngon tầm ướt giấy bọc ngoài, nhỏ lửa nướng cho chín thơm lên, tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với nước cơm vào lúc đói rất hay.

3. Kinh trị ra huyết trắng hay đòn, không kể mới hay lâu đều chữa được.

- *Gạc rượu*, đốt tồn tính, tán nhỏ, uống 2 đồng với rượu vào lúc đói. Nếu là con gái thì thêm tóc rối đốt ra tro cùng 2 đồng, tán nhỏ, mỗi lần uống một đồng với nước lạnh, càng hay.

- *Cành hòe*, đốt ra tro, tán nhỏ, mỗi lần uống một đồng cân với rượu, trước lúc ăn, rất tốt.

- *Mõ heo* 3 vốc *Rượu* 5 chung. Sắc sôi, uống ấm, chia ra hai lần mà uống rất hay.

- *Trứng gà*, chọc thủng một lỗ ở đầu trứng cho vào 3 phần bột *Lưu hoàng* ngoài bọc giấy ướt nướng chín mà ăn và uống thêm ít rượu là khỏi.

- *Mẫu lệ* (nung), *Rễ ích mẫu* (đốt tồn tính). *Guong sen* (đốt tồn tính), *Hương phu mề*. Các vị bằng nhau. *Can khương* (đốt tồn tính) nửa phần. Đều tán nhỏ mỗi lần uống 2 đồng với rượu nóng.

- *Tổ bọ ngựa* cây dâu tắm rượu sao khô, tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng cân với nước gừng nấu sôi rất hay.

- *Chua me đất* phơi râm tán nhỏ, mỗi lần uống 1, 2 đồng với rượu là khỏi.

- *Dậu ván trắng*, sao tán nhỏ, (không có quả thì dùng hoa), phơi khô, tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với nước cơm rất hay.

- *Dai bì dằng*, *Xác guong sen* sao đen, *Hương phu mề*, Đều bằng nhau tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng, nấu nước *rẽ cỏ tranh* làm thang hoặc uống với nước cơm cũng được.

- *Rau sam* già vắt lấy nước 3 chén, cho *lòng trắng trứng gà* vào hai quả, đun sôi xong đợi lúc thuốc còn nóng âm ấm mà uống. Chỉ uống hai lần là khỏi.

Mộc nhĩ cây dâu, thái nhỏ sắc với rượu mà uống là khỏi.

- *Nô sừng trâu* (đốt ra tro, hết khói thì thôi). *Hương phu niê* (tẩm nước muối sao khô, lại tẩm lại sao 7 lần). Hai thứ đều bằng nhau, tán nhỏ, liều dùng 1, 2 đồng cân, uống với nước cơm vào lúc đói.

- *Hòn son* đốt dò tói vào giấm. *Dát lòng bếp* sao cháy đen, *củ gấu* (giã sạch vỏ) đều 2 lạng, tán bột, uống mỗi lần 2 đồng cân với nước cơm vào lúc đói.

- *Lươn* to 1 con, cắt lấy ba tắc ở giữa, đốt ra tro, *Hồ tiêu* 15 hạt, đều tán nhỏ hòa vào rượu mà uống, chỉ uống ba lần là khỏi.

- *Bạch cương tâm*, không cứ nhiều ít, rửa bằng nước vo gạo, cạo bỏ đầu, chân, tán nhỏ, nếu không có thì dùng *Tâm sa* sao, tán nhỏ, liều dùng 2, 3 đồng uống với rượu, công hiệu cũng như nhau.

- *Ích mẫu thảo* có hoa, phơi khô, tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với nước nóng vào lúc đói.

- *Rễ gai, rễ buom buồm* đều 1 nắm. Rửa sạch, sắc uống vào lúc đói.

4. Kinh tri ra khí hư trắng đờ, không hành kinh.

Mẫu lệ (nung), *Phèn phi* khô phân lạng bằng nhau. Đều tẩm nước tiểu trẻ con, phơi khô và tán nhỏ, mỗi lần uống 1 đồng với nước nóng. Lại dùng bột *xà sàng* và *phèn phi* bằng nhau, tán nhỏ, trộn giấm và bột mì làm viên bằng hòn đạn bọc lụa mà nhét vào trong cửa mình, nếu nóng làm thì thay viên khác, ngày làm hai lần là khỏi.

5. Kinh tri dàn bà ra khí hư phàn nhiều vì trong thi thất tình thương tổn dưới thi nguyên khí hư lạnh mà sinh bệnh.

- Vỏ *rễ cây nhán*, bỏ vỏ đen ngoài, mỗi lần dùng một nắm, sắc với nước đặc mà uống vào lúc đói, uống 4, 5 sáng là khỏi.

6. Truyền phương chữa bệnh bạch đái có hiệu nghiệm.

- Cỏ lá tre, *Hạt mã đề* đều dùng 2 đồng, *gừng sống* già vắt lấy nước 1 chén. Đổ vào 1 bát nước và 1 bát rượu ngon mà sắc uống vào lúc đói, uống 3 buổi sáng là khỏi.

- *Rễ cò may* 1 lạng. Nước 1 bát to. Sắc còn nửa mà uống vào lúc đói rất hay.

- *Hoa hồng*, *Mẫu lệ* (nung) 2 thứ bằng nhau. Đều tán nhỏ, mỗi lần uống 3 đồng với rượu là công hiệu.

7. Kinh tri dàn bà ra huyết trắng (khí hư).

- *Lá da lông*, *lá vảy ốc* phân lạng bằng nhau. Sắc nước uống vào lúc đói, uống đến khi khỏi thì thôi.

- *Tua cau rǔ* (còn dinh trên cây cau) đốt tàn tính, tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với nước tiểu trẻ con vào lúc đói, đến khỏi thì thôi.

- *Rễ buom buồm* rửa sạch, 2 nắm già nát, nước 2 bát sắc cồn 1 bát, uống vào lúc đói, uống 3 lần là khỏi.

8. Kinh tri con gái ra huyết trắng (khí hư).

Nhân hột bí dao, thứ đã để lâu càng tốt, sao, tán nhỏ, mỗi lần uống 5 đồng với nước cơm vào lúc đói, rất công hiệu.

9. Kinh tri dàn bà ra huyết trắng luôn do hư lạnh.

- *Gạc huov* đeo ra, sao vàng, tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với rượu sẽ khỏi.

- Vỏ *trứng gà* 5 lạng, (đốt tàn tính). *Hột bông* 2 lạng (sao đen hết khói thì thôi). Đều tán nhỏ, dùng rượu nấu hồ làm viên bằng hột ngô đồng, mỗi lần uống 20 viên với nước cơm vào lúc đói. Hột bông lấy lúc tháng 5 thì tốt.

V - HU LAO

Bệnh hư lao, nếu phát ở đàn ông con trai thì hầu hết là do tổn thương tinh dịch, nếu phát bệnh ở đàn bà con gái thì hầu hết là do kinh bế. Mấy yếu tố ấy đều có thể sinh bệnh mà làm chết người. Đàn bà cốt lấy huyết vượng hơn khi làm cản bản, vì tâm chủ huyết, can tăng huyết, nay huyết suy khí thịnh là do thất tình lục đâm gây nên uất kết ở tâm, tâm bị thương tổn thì huyết khô kiệt, trước hết kinh nguyệt bế tắc, rồi truyền khắp các tạng mà sinh ra bệnh. Hoặc tinh thần nhọc mệt không muốn ăn uống, da khô, tóc se, mình mẩy đau nhức, gầy rộc, sốt cao đều là do âm hư, âm bất túc, dương trội hơn âm, thủy không thăng hỏa, đến nỗi hỏa đốt khô.

Về phép chữa nên *dưỡng âm huyết* làm căn bản chờ nên quá dùng thuốc công phạt.

1. Truyền trị đàn bà phải sốt sáp bệnh thành lao, da thịt gầy rộc, ăn uống kém sút, kinh nguyệt không đều.

Bao tử heo dục, mỗi lần dùng 1 cái, *Mía* 1 cây, róc bỏ vỏ, ép lấy nước. Dem nấu với bao tử ấy mà ăn vào lúc đói chỉ ăn 5, 6 cái là rất bổ.

2. Kinh trị đàn bà sốt về đêm, ho thở ra đờm, kinh nguyệt không đều, hình dung tiêu tụy.

Quả lâu nhân, *Thanh dại* đều 2 lạng, *Hương phu* tắm nước tiểu trẻ em phơi khô, 1 lạng rươi.

Cùng tán nhỏ, hòa với mật, mỗi lần dùng 1 đồng, ngâm tan nuốt xuống, rất hay.

3. Truyền trị đàn bà nhức đầu chóng mặt.

Hoa đâm bụt đỏ, *Gỗ vang* hai vị bằng nhau. *Gừng* 3 lát. Cùng sắc nước lấy 7 phân, uống đến khỏi thì thôi.

4. Kinh trị đàn bà vàng da, nhân kinh nguyệt không đều lại ham đâm dục đến nỗi sinh ra mọi chứng nhọc mệt, hình dung vàng gầy.

Phèn chua 5 đồng, *trần bì* 3 đồng đều tán nhỏ, *Sáp vàng* 5 đồng nấu chảy ra nước, hòa bột hai vị trên vào, viên bằng hạt ngô đồng, mỗi lần uống 50 viên, dùng thang Tứ vật sắc nước làm thang.

VI - DƯỠNG THAI

"Âm dương hòa hợp thì muôn vật sinh, tinh huyết giao cảm thì thai ngén lành": Đó là lẽ tất nhiên. Trời đất có thái sơ (lúc thoát tiên), thái thủy (lúc bắt đầu) lúc hồn độn đã phân chia rồi, khi đã thấy thì gọi là thái sơ, hình đã thành thì gọi là thái thủy. Khi với bình nhân quả với nhau, sinh sinh hóa hóa, thì các vật hình thành. Phàm động vật lúc mới thai nghén cũng giống như thực vật kết hột, cốt được yên lặng ôn hòa thì mới thành được quả, nếu bị rét nắng gió sương lay chuyển thì không khỏi diêu tàn.

Trong vạn vật thời chỉ có loài người được bẩm thu chính khí của trời đất, gồm cơ tri muôn vật vượt sáng suốt của trâm loài, cho nên, lúc sinh đẻ, lúc nuôi nấng, so với mọi loài vật đều khác xa. Lấy lại lịch loài người mà nói, thì phép dưỡng thai rất quan trọng, thời kỳ mang thai là rất quan hệ, vì có tổ tiên mới sinh ra con cháu, có con cháu, mới nối dõi tổ tiên, cho nên trong lúc thai nghén cần và phải giữ gìn điều dưỡng, không nên xem thường.

1. Nên làm, nên kiêng khi thai nghén.

Từ lúc mang thai đến sau, ý nên vui vẻ mà kiêng lo nghĩ, cơ thể nên vận động mà kiêng ốm, lòng nên tiết độ mà kiêng thèm muối, ở nên mát mẻ mà kiêng nóng bức ăn

nên ấm áp mà kiêng nguội lạnh, mặc nên thích ứng với thời tiết mà kiêng quá lạnh, quá nóng, gân cốt nên thường vận động mà kiêng đứng lâu, thân thể nên điều hòa hơi thở mà kiêng ngồi lâu, chân nên di bách bộ mà kiêng đi lâu, lưng nên trán trở mà kiêng nằm lâu, nằm nên ổn định mà kiêng nghiêng lệch, ngồi nên ngán mà kiêng xiêu vẹo, đứng nên bằng thẳng mà kiêng co chân, nói nên hiền lành mà kiêng quỳ quyết, mắt nên trông cái tốt mà kiêng xấu xa ô uế, tai nên nghe những chuyện tốt mà tránh nghe tiếng thô bỉ dâm tà.

Tuân thủ không làm trái những điều kể trên thì sẽ sinh ra con ngoan, tài giỏi hơn người.

2. **Dồ ăn nên kiêng cũ:**

Khi có thai nghén nên nhất thiết phải kiêng cũ các thức ăn, đó chẳng những để phòng ngừa động thai mà lại còn vì lẽ có thai quá tháng khó sinh và cũng hay làm cho thai nhi phá hình mẹ tổn hại. Thế thì không đáng khuyên răn hay sao?

- . Ăn thịt gà với nếp thời khiến cho con nhiều giun.
- . Ăn gan dê thì khiến con hay bị tai ách.
- . Ăn gỏi, cá chép với trứng gà thì con hay bị bệnh cam lở.
- . Ăn thịt chó thì con hay bị câm.
- . Ăn thịt thỏ thì con hay bị sút mồi.
- . Ăn thịt ba ba (cua đình) thì con rut cổ và hại thai.
- . Ăn trứng vịt với quả dâu thì hay đẻ ngược và tim lạnh.
- . Ăn loài cua còng thì hay đẻ ngang.
- . Ăn thịt chim sẻ với đậu nành thì mặt sinh chấm đen.
- . Ăn đậu nành, nước tương với hoặc hương thì truy thai tuyệt sản.
- . Ăn thịt chim sẻ thì con đa dâm, không biết xấu hổ.
- . Ăn thịt sơn dương thì con hay bị nhiều bệnh cam.
- . Ăn gừng sống thì con sinh nhiều ngón tay và hay lở.
- . Ăn thịt chẫu chàng với lươn thì con câm ngọng.
- . Ăn thịt lừa, ngựa và thịt la thì có mang quá tháng và khó đẻ.

3. **Vị thuốc kỵ thai.**

- Ba đậu Män đê (Ba đậu nam): Độc bảng A.
- Ban miêu (dâu đậu): độc bảng A.
- Ô dầu, Phụ tử, Thiên hung, Ô nhuế, Trác tử (Aconitum: độc bảng A);
- Lá ngón (Dạ cát, câu vắn): độc chết người.
- Lê lô (gây nôn mạnh).
- Thủy ngân (Hg: độc bảng A).
- Hùng hoàng (AsS: có độc bảng B).
- Lộ sa (muối amonia) hồ phấn (phấn kẽm) Giá thạch (hòn son), Như tiêu, Mang tiêu (Phác tiêu), cùng các loại thuốc kim thạch.
- Con rết, Mọt sách, Rán mồi.
- Mòng mòng, Địa, Rắn giun xanh, Sùng đất, Xác ve, Mã đao, Thạch tàm, Xác rắn,
- Xa hương, Ngưu hoàng, Da nhím.

- Nguyên hoa, Bìm bìm, Cam toại, Dai kich, Mạng thảo (Hồi núi), Cù mạch

- Mẫu đơn, Quế, Tam lang, Hồng hoa, Dào nhân, Bồ kết, Sơn khô, Bán hạ, Nam tinh, Càng cua, Thông thảo, Rễ cỏ tranh, Gừng khô, Tỏi, Ngưu tất, Thịt lừa, Thịt thỏ, Ý dì, Nghè, Quả hòn, Thiến thảo...

4. Kinh nghiệm khi thai mới thành hình, có thể chuyển gái thành trai.

Phân tăm mỗi lần dùng 1 hột, uống với nước giếng ban mai, ngày uống 2 lần, rất hay.

5. Phương thuốc hoạt thai dễ dề đánh kinh nghiệm:

Dắt ở cổng chờ 1 hòn, có thai được 8 tháng thì đựng vào túi nhỏ mà deo, đến lúc sắp đẻ lấy ra tán nhỏ, mỗi lần uống 1 đồng, thang với rượu, rất hay.

VII - ĐỘNG THAI

Thai nghén và sinh nở là việc to lớn của đàn bà. Nếu ăn uống không hợp vệ sinh, cư xử không đúng khuôn phép, thì khi sinh nở mẹ ốm con đau, mẹ đau con chết, phát ra nhiều chứng bệnh. Hãy theo các phương sau đây tùy chứng mà chữa.

1. Truyền phương có tác dụng an thai, dễ thở, ăn ngon, gọn thai, dễ đẻ hoặc khi bắt trắc, bỗng dung ngá nhào, ra huyết, đau bụng, đều công hiệu.

Cù cóc cú, Khoai mài đều 2 lạng. Sa nhân 1 lạng, Tía tô, cam thảo, Chỉ xác đều 5 đồng, tán nhỏ, uống mỗi lần 2 đồng với nước nóng.

2. Kinh trị đàn bà có thai, bỗng nhiên đau bụng, nhức nhối không chịu được.

- Muối 1 nǎm, rang nóng rồi đổ vào 1 chén rượu lọc cho uống nóng, là yên ngay.

- Hương phu me sao tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng, lấy Tía tô, sa nhân sắc nước làm thang.

- Mía róc vỏ, cứ hổ có thai 1 tháng thi dùng 1 lóng, cắt ra từng miếng, sắc nước mà thường uống, mẹ con đều yên.

3. Truyền trị thai khí không thuận, hoặc ăn nhiều đồ nóng, độc xông lên tim, khó thở, buồn phiền vật vã và muôn chết.

Tiên trúc hoàng 3 đồng, Lá ngải cứu 3 đồng, càng cua (giải trào) 3 đồng Vẩy cá chép, đốt tốn tính 2 đồng, Tâm gửi dây 1 đồng, Mẫu lệ xung 1 đồng, Cao da trâu 1 đồng. Cùng tán nhỏ, luyện mật làm viên bằng hạt ngô đồng, mỗi lần uống 20 viên, sắc nước Cù gai làm thang mà uống.

Nếu bị cầm khâu, thì dùng nước sông hay nước khe suối mài viên thuốc (độ 1 đồng cân) lây đũa bếp cạy miệng mà đổ vào.

4. Truyền trị động thai đau bụng dữ dội.

- Lá nhăn, (hái ở cạnh hướng đông) 1 nǎm, nước 3 bát, sắc còn 1 bát cho uống là yên ngay.

- Nước dái trẻ em, mỗi lần uống 1 bát, ngày uống 2 lần rất hay.

- Nước mật heo một cái đổ vào trong ống tre nhỏ, cho chảy vào tận cổ họng thì mẹ con đều yên.

- Trứng gà một quả, hòa với rượu cho uống lành ngay.

- Cá chép một con, đánh vẩy, bỏ xương và ruột, cắt nhỏ ra. Cao da trâu một lạng sao vàng. Gạo nếp 2 vốc, Nước 2 bát. Cùng nấu chín cho gừng, hành, vỏ quýt và muối vào cho vừa lại nấu sôi 5, 6 đạo, ăn làm 4, 5 ngày, rất tốt.

- Cao da trâu, 5 đồng, Tâm gửi dầu 1 lạng ruối Lá ngài cứu 3 đồng, Nước 1 bát, sắc cồn nửa, uống nóng là yên.

5. Kinh trị dàn bà có thai bụng trương rất đau, tay không dám sờ vào và thai trắn xuống, đau đớn.

- Cá chép 1 con (nặng 2 cân trở lên), gạo nếp 1 thang, Nấu cháo nêm muối, mắm vào mà ăn, rất hay, Mỗi tháng ăn 3 lần thì bảo vệ được thai tốt.

- Cá chép, Đậu si, Hành trắng, Gạo nếp Cùng nấu cháo, nêm gừng muối vào thường ăn, rất tốt.

6. Kinh trị có thai đau như chuyển dạ đẻ.

Bui trên xà nhà, Đất lòng bếp. Hai vị bằng nhau, tán nhỏ hòa với rượu mà uống, là yên.

7. Kinh trị dàn bà có thai chưa đủ tháng mà thai động như sắp muộn sinh.

- Bồ hoàng, 2 đồng tán nhỏ hòa với nước giếng mới múc mà uống, tự yên.

- Theo phương trên, gia thêm Hột hòe sao tán nhỏ viên với mật bằng hột ngô đồng, uống mỗi lần 20 viên với rượu, đến khôi thì thôi.

8. Kinh trị có thai trúng khí độc, bỗng nhiên đau tim ngất đi muộn chết.

- Đậu si 2 lạng, Gừng sống nửa lạng cùng sắc mà uống.

- Phương trên gia Trần bì 1 lạng bò ngừng sông.

9. Kinh trị thai động đau quá, dọa sẩy.

Một cái đồ dùng bằng bạc 5 lạng. Cù gai 2 lạng. Rượu 1 chén, Nước 1 bát. Sắc lấy nước lọc bỏ bã cho uống nóng yên ngay.

10. Kinh trị thai chưa đủ tháng mà động thai đau đớn, con chết trong bụng, mẹ ngất đi, muộn chết.

Đậu đen 2, 3 cân, ninh với giấm cho đậm mà uống ngày 1 lần, con chết sẽ ra ngay.

11. Kinh trị có thai đau bụng hoặc thổ huyết.

Lá ngài cứu 1 nắm, sắc mà uống rất hay.

12. Kinh trị có thai đã 6, 7 tháng, đau bụng dai gắt, đại tiện bí và bệnh thời khí phát sốt, uống phương này có thể bảo hộ được thai.

Đất lòng bếp tán nhỏ, liều dùng 2 đồng uống với nước chín và hòa đất lòng bếp ra làm bùn, rồi đắp vào lỗ rốn.

13. Kinh trị có thai bỗng nhiên đau tức, đau bụng, hoặc bị dụng chạm hay bị té ngã mà huyết ứ lại hoặc huyết chảy ra làm cho tôn thương đến thai nên đau đớn.

- Tinh tre (trúc nhụ) 2 nắm, Rượu đế 1 bát. Sắc sôi 4, 5 đạo tùy ý mà uống, yên ngay.

- Sa nhân sao nóng thấu nhân, bóc bở vỏ tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với rượu hoặc với nước cơm, giây phút chỗ đau trong bụng thấy nóng lắm, là thai đã yên rồi.

- Rễ tranh một nắm rửa sạch, Gừng già 5 lát sắc với nước rồi hòa vào một phần rượu mà uống nóng, tự yên.

14. Truyềん trị động thai, huyết ra nhiều quá bất tỉnh nhân sự, tay chân già lạnh rá rỡ khổ sở, hấp hối gần chết.

Lá ngài cứu già vát lấy nước 2 chén, Cao da trâu 1 lạng, Mật ong 1 chén. Cùng sắc lên cho uống là yên ngay.

15. Kinh trị dàn bà có thai bị rong huyết, huyết ra không ngót, huyết ra kiết hết là nguy đến thai.

- *Trứng gà* 3, 4 quả, đập lấy lòng đỏ, lấy rượu để 3 chung cùng nấu như bún cho tí muối vào mà ăn, hết lại làm thứ khác, đến lành thì thôi.

- *Gan gà* thái nhỏ, nửa nước nửa rượu nấu chín cho ăn.

16. Kinh trị có thai, bỗng nhiên thai động không yên, hoặc đau lưng thai chuyển đau xóc vào tim, ra huyết không ngót, hoặc ngày tháng chưa đủ mà muộn đẻ.

- *Thạch xương bồ* già sống, vắt lấy nước hòa vào nước nóng mà uống là yên.

17. Kinh trị có thai 4, 5, 6 tháng, động thai ra huyết, nguy cấp khó cứu.

- *Hành* 1 nắm to, nước 3 thang, sắc lấy 1 thang lọc bỏ bã cho uống tự khỏi.

- *Hành và gạo nếp*, cùng nấu cháo mà ăn, nếu thai chưa chết thì yên, nếu thai chết rồi thì ra được.

18. Truyền tri có thai ra huyết không ngừng, đau bụng.

Lòng cánh gà đốt cháy tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với rượu, đến khỏi thì thôi.

19. Kinh trị có thai ra huyết.

- *Dậu đở* tán nhỏ, mỗi lần uống 1, 2 đồng với rượu, ngày uống 2 lần.

- *Hạt vông vang* 1 cân, nước 3 thang, sắc lấy 2 thang, chia uống 2 lần.

- *Cao da trâu* sao 2 lạng, *Chích cam thảo* 1 lạng, *Trứng gà* 1 quả, Nước 1 bát. Trước sắc cam thảo cho cạn còn một nửa rồi đổ cao da trâu và trứng gà vào quấy tan ra mà uống bất kỳ lúc nào, rất hay.

- *Ích tri nhân* nửa lạng, *Sa nhân* 1 lạng. Tán nhỏ, mỗi lần uống 3 đồng với nước nóng vào lúc đói, ngày uống 2 lần.

- *Xác gương sen* đốt tồn tính tán nhỏ, khuấy hồ làm viên bằng hạt ngô đồng, mỗi lần uống 100 viên, với nước sôi hoặc với rượu rất hay.

20. Kinh trị dàn bà có thai uống nhầm phải thuốc nóng, ngộ độc làm cho động thai.

- *Dậu đen, Lá tre, Cam thảo*. Đều nhau, sắc nước đặc mà uống.

- *Dậu ván trắng* bò vỏ tán nhỏ, hòa với nước trong mà uống 2, 3 đồng yên ngay.

21. Kinh trị động thai dã chảy nước vàng.

Cuống lá sen khô 1 cái, nướng tán nhỏ, dùng nước vo gạo nếp 1 chén, hòa vào uống là yên.

22. Kinh trị dàn bà có thai bỗng nhiên sùi đờm, trợn mắt, cầm khẩu bất tinh nhân sự, gọi là "tử gián".

- *Sa nhân* cà vỏ, sao cháy tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với rượu nóng hoặc không uống rượu được thì dùng nước cơm cũng được. Phương thuốc này có tác dụng an thai, giảm đau, công dụng khó có thể tả hết được.

- *Lá ngài cứu* vò kỹ 3 lạng, giã nhò xào với giấm thật nóng, gói vào vải mà chườm dưới rốn, hồi lâu là tinh lại.

- *Dây tằm phổi* phơi khô tán nhỏ, mỗi lần dùng 1 đồng nấu với *Nước dái trẻ con*, mà uống rất hay. Lúc gấp quá lấy lá tươi giã nhuyễn nhào với nước tiểu trẻ em, gạn lấy nước mà uống cũng công hiệu.

23. Truyện trị dàn bà có thai bị thương hàn, vì sợ sẩy thai mà không dám uống thuốc.

- *Dát lòng bếp* một hòn to, nghiền nhò hòa với nước lạnh mà uống, lại đắp vào lỗ rốn, dày 2, 3 tấc là yên ngay.

- *Bùn dây giềng, Dát lòng bếp, Thanh dại*. Ba vị cùng tán nhò, rít vào lỗ rốn dày 2 tấc, khô lại thay là yên ngay.

24. Kinh trị có thai bị thương hàn nóng dữ, phiền khát, sợ hãi đến thai.

- *Lá sen non* (còn cuống chưa nở), sấy khô, 5 đồng *Bột vỏ hến* 2 đồng ruồi. Cùng tán nhò mỗi lần uống 2 đồng, dùng nước mới múc, cho mật vào chút ít, hòa đều mà uống và đắp trên bụng là lành.

- *Cát căn, Mạch môn* bỏ lõi, *Thạch cao*: ba vị đều bằng nhau, Lá tre 9 lá. Sắc nước uống.

- Chỉ dùng *Cù sán dây tươi*, giã nát vắt lấy nước uống, không có thứ tươi thì dùng bột sán hòa với nước mà uống.

25. Kinh trị có thai bị thương hàn phát nóng sợ rét.

Đậu si 1 vốc, *hành* 10 nhánh, *Nước* 1 bát. Sắc cồn 6, 7 phần, uống nóng, trùm mền cho ra mồ hôi là khỏi.

26. Truyện trị có thai bị thương hàn, khí ách lên sinh khát, lưng đau mình nặng, bụng đầy trướng, ăn uống kém sút, 5, 6 ngày không đỡ.

Trần bì 3 đồng, *Chí xác sao* 1 đồng, *Mạch môn* bỏ lõi 5 đồng, *Gừng* 3 lát, *Hành* 7 củ, Sắc cho uống nóng.

27. Kinh trị có thai ngộ phải nhiệt độc.

Cút dê giã nát, dit vào lỗ rốn để an thai, đồng thời tùy chứng mà dùng thuốc thì bảo vệ được thai, không phải lo.

28. Kinh trị có thai bị thương hàn, ban đỏ biến ra ban đen, rái ra máu.

Hành 1 nắm. Nước 3 thang, nấu chín uống nước và ăn hết hành cho ra mồ hôi thì khỏi.

29. Kinh trị có thai cảm hàn.

Cá chép 1 con hoặc *Cá diếc to*, đốt ra tro tán nhò, mỗi lần uống 1, 2 đồng với rượu, cho ra mồ hôi là lành.

30. Kinh trị có thai bị sốt rét và trị trước bị thương hàn sau biến ra chứng này.

Củ riềng 3 đồng, xát lát ngâm nước *mật heo* một đêm, trộn với *dát vách* *dằng đồng* mà sao đen, dùng 15 *Nhân quả* sao khô cùng táo nhỏ, mỗi lần dùng 3 đồng, nước 1 bát, sắc sôi mà uống trước lúc sắp lên cơn sốt, rất hay.

31. Kinh trị có thai phiền táo, động thai đau bụng gọi là "Tử phiền".

Trúc lịch 1 thang, cho nước *gừng* vào một chén, uống là khỏi. Hoặc dùng *tinh tre* một nắm sắc với một chén rượu, uống nóng.

32. Kinh trị thai nghịch lên gọi là "Tử huyền".

Đot lá nho 1 nắm to, sắc nước đặc mà uống là hạ xuống mà thai yên.

33. Truyềん trị có thai ho máu không ngót.

Tang bạch bì tẩm mật nướng 3 đồng. Chỉ xác bỏ ruột sao, Cù cò cù già tróc vỏ, đều đồng cân ruồi. Gừng sống 3 lát, Lá tre 5, 6 lá, Đường cát trắng 1 cục nhỏ, Nước 1 bát. Sắc còn 7 phần, uống nóng sau khi ăn tự lành.

34. Kinh trị đau dạ con tích huyết có cục:

Bồ hoàng tán nhỏ 3 đồng, uống với nước cơm, cục tích tự tiêu.

35. Kinh trị ung nhọt trong lúc có thai.

Ý dì sắc nước cho uống luôn rất hay.

36. Kinh trị dày bà có thai bị táo nhiệt, đại tiện bế.

Mầm cây ấu, đot mã đề, nấu canh với huyết heo ăn thật nhiều rất hay.

37. Kinh trị có thai trong bụng xốn xáo, thai khí không yên, không lên không xuống được, ựa ra nước chua, đứng ngồi không yên, ăn uống không ngon.

Cù cò cù già tróc vỏ 1 lượng, Hoắc hương, cam thảo đều 2 đồng. Tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với nước sôi, cho ít muối vào mà uống.

38. Kinh trị có thai ợ mửa không ăn được, hoặc thở ra đờm dài.

Rễ lau tươi, 7 phần, Vỏ quýt 4 phần, Gừng sống 3 phần, Hạt cau khô 2 phần. Dều xắt nhỏ, sắc với nước uống nóng vào lúc đói.

39. Kinh trị có thai động thai hoặc đau lưng, nhói tim, hoặc ra huyết không ngót, tay chân lạnh ngắt, hoặc đè ngược, con chết trong bụng.

- Lá ngải cứu tươi vò 1 cục bằng trứng gà (2 đồng cân), Rượu 4 thăng. Sắc còn hai thăng chia hai lần uống là yên ngay; nếu không có lá ngải tươi thì dùng lá khô.

40. Kinh trị có thai, bị bệnh nặng, con chết trong bụng không ra được, mẹ sắp nguy.

- Hồng hoa sắc với nước mà uống 2, 3 bát là hạ được thai chết.

- Phác tiêu tán nhỏ, 3 đồng lấy nước đái trẻ em và rượu nóng hòa vào mà uống là ra ngay.

- Hạt cải sao qua tán nhỏ liều dùng 2 đồng cân mỗi lần uống với rượu, tiêu ngay.

- Đất long bếp tán nhỏ, uống với rượu hoặc với nước chín cũng được.

41. Kinh trị có thai bị phù thũng vì thấp nhiệt.

Hột dành dành 1 vốc, sao tán nhỏ, mỗi lần uống 1, 2 đồng vào lúc đói, với nước cơm hoặc gia thêm Bạc hà càng hay.

42. Truyềん trị có thai bị thủy thũng hoặc bụng bí đầy.

Cù cò cù già tróc vỏ, Sa nhân sao qua. Dều bằng nhau lấy nước uống, rất hay.

43. Kinh trị có thai bị phù thũng;

Cá chép to 1 con, bỏ ruột, Đầu dò 1 thăng, nước 2 bát. Nấu cho ăn cà cái lắn nước, ăn hết một lần sẽ ra chất độc là khỏi.

44. Truyềん trị có thai bị phù thũng, bụng đầy, ngực tức, thai ở trong sắp tụt.

Hột tía tô 3 đồng, sao qua, Cù cò cù già tróc vỏ sao, Chỉ xác sao 7 phần, Sa nhân 1 đồng, nước 1 bát sắc uống nóng.

45. Kinh trị có thai đau ngang lưng như muỗi gãy.

Một vật bằng bạc nặng 1 lượng, nước 1 bát, sắc còn nửa, lấy đồ bạc ra uống rất hay.

- *Gạc hutou* cắt ra từng miếng, nướng vào lửa khi đang cháy đỏ thì rưới rượu vào, rồi tiếp tục hơ lửa và làm như thế 3, 4 lần, sau đem tán nhỏ, uống mỗi lần hai đồng cân với rượu hay nước nóng.

- *Trứng gà* 1 quả (bỏ vỏ), đổ nước *gừng* vào một muỗng, *Bồ hoàng* 3 đồng. Khuấy đều xào chín, ăn lúc đói rất hay.

- *Dây quai bì, Lau nâu, Lá rè quạt, Vỏ quả vải* đều hai phần. *Cam thảo* 1 phần. Sắc nước uống vào lúc đói là khỏi.

46. Truyền trị có thai di ly, đau bụng.

Trứng gà 1 quả, xuyên một lỗ nhỏ, dồn *Hoàng đơn* vào 2 đồng, lấy đũa khuấy đều, ngoài gói vài lớp giấy ướt, trong vùi lửa cho chín, bỏ vỏ, lại nướng cho vàng và thơm, chỉ ăn một lần, thang với nước cơm.

Lược...

47. Kinh trị có thai di ly, sắc trắng, ngày đêm 40, 50 lần

Hoàng bá 1 lượng, cao vỏ xắt nhỏ, tẩm mật sao cháy, tán nhỏ dùng 1 củ tỏi vùi trong lửa cho chín, bóc vỏ giã nát, trộn với thuốc làm viên bằng hột ngô đồng, mỗi lần uống 30 viên đến 40 viên, với nước cơm vào lúc đói rất hay.

48. Kinh trị có thai tới kỳ đẻ lại di ly.

Hột dành dành đốt tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với rượu, bệnh nặng uống không quá 4, 5 lần là khỏi.

49. Kinh trị có thai mà di lồng không ngừng.

Gạo lâu năm sao vàng, tán nhỏ, mỗi lần uống 2, 3 đồng cân với nước cơm thì khỏi.

50. Kinh trị có thai rái ra máu:

Rễ cỏ tranh 1 nắm, *mật* 1 chén. *Gừng sống* 7 lát, nước 1 bát, sắc lấy một nửa mà uống là khỏi.

- *Móng tay* của người chồng đem đốt ra tro, tán nhỏ, hòa vào rượu cho uống là yên.

51. Kinh trị có thai tiểu tiện không thông, dưới rốn tịch bế, bụng trương đầy.

- *Sa nhân*, *Củ cỏ* giã trộc vỏ, hai vị đều nhau sắc uống là khỏi.

- *Cây mã đề* giã vát lấy nước cốt, hòa bột *Hoạt thạch* vào mà uống lấy bã đắp chung quanh rốn, nóng lại thay là khỏi.

52. Truyền trị có thai đại tiểu tiện không thông.

- *Ốc bươu* giã nát hòa với muối và cám đều chút ít, nướng nóng rịt trên rốn, nguội lại thay vài lần là thông.

- *Chi xác bò* ruột sao vàng, *Keo da trâu* sao. Đều bằng nhau tán nhỏ, luyện mật làm viên bằng hột ngô đồng, bột *Hoạt thạch* làm áo, mỗi lần uống 20 viên với nước nóng vào lúc đói, nếu nửa ngày chưa thông lại uống thêm 50 viên nữa.

53. Kinh trị có thai, bống nhiên di rái ra nước đục như dầu, hoặc như nước đậu hoặc động thai đau bụng, và nhất thiết các chứng nhiệt khác đều chữa được.

Cù gai 2 lượng, rửa sạch, bắc nén tốt (hoặc đồ vàng bạc) 3 lượng nửa nước nửa rượu cùng sắc lên bỏ vàng bạc đi mà uống là khỏi; nếu không có vàng bạc, dùng độc vị *Cù gai* cũng được.

Không có đồ vàng bạc thì dùng *Kim ngân hoa* cũng hay.

54. Kinh trị có thai, lậu nhiệt đau khổ, tay chân buồn mòn.

Địa phu từ 6 lạng, nước 2 thăng, sắc cùn 1 nửa mà uống, tự khỏi.

55. Kinh trị dàn bà có thai lậu nhiệt, đi dai dắt.

Hột mã đè 2 phần, *Hột vông vang* 1 phần, không có hột dùng rẽ, tán nhô cùn 1 phần sắc uống, đến lợi tiểu tiện thì khỏi.

Hột vông vang, *Hoạt thạch*, *Mộc thông*. Đều nhau tán nhô, mỗi lần uống 2, 3 đồng, sắc nước hành làm thang.

56. Truyền trị có thai són dài không nhịn được.

- *Mẫu lẹ*, *phèn chua*. Đều bằng nhau, tán nhô, mỗi lần uống 2 đồng với rượu nhat uống lúc đói.

- *Tổ bọ ngựa cây dâu* 11 cái sao tán nhô, chia làm 2 lần uống với nước cơm vào lúc đói là khỏi.

57. Truyền trị dàn bà có thai vì với cao mà thai bị sai lệch, trong bụng như có tiếng khóc.

Đồng tiền cùn 100 đồng, rái ở giữa đất, bảo người dàn bà ấy cúi xuống mà nhặt, mỗi lần một đồng, nhặt hết 100 đồng là yên. Hoặc lấy 1 cục đất ở hang chuột cống ở trong căn nhà bỏ trống, mà ngâm.

58. Truyền trị dàn bà có thai, mà lên nhọt đau tức, nên uống phương thuốc này thì an thai tan độc.

Ô dược 5 đồng, xát nhô, *Keo da trâu* 1, 2 đồng. Sắc nước uống nóng.

59. Kinh trị dàn bà mỗi lần có thai 3, 4 tháng thì hay sẩy thai không chịu uống thuốc.

Gà mái già nuôi được 4, 5 năm, nhổ lông rửa sạch, luộc chín, cho gạo lứt vào nấu cháo chín mà ăn, ăn vài lần là thai được củng cố, cho đến đây tháng mới sinh.

60. "Cao ích mẫu" Kinh nghiệm chữa các chứng kinh nguyệt không đều, có thai ra huyết và sau khi sinh đẻ, nó là thứ thuốc rất quý của phụ nữ.

Cây ích mẫu lúc hè trời nắng, nhổ lấy toàn bộ cành, hoa, rễ, lá tùy dùng nhiều hay ít, rửa sạch giã nát, bỏ vào nồi to, lấy thứ nước chay về hướng đông đổ vào, sắc lấy 2 phần 3, bỏ bã lấy nước đặc, lại đổ vào nồi nhỏ, đun nhỏ lửa cô thành cao, đổ vào lọ sạch cất kín, mỗi lần dùng độ 1 đồng, tùy chứng mà dùng thang như sê nói thang như sau.

61. Phần hồn đơn: cũng kinh nghiệm chữa các chứng như Cao ích mẫu:

Cây ích mẫu toàn dùng hoa, lá, cành, rễ hái và ngày 5 tháng 5, hoặc 6 tháng 6 âm lịch rửa sạch, treo phơi râm chỗ gió đông cho khô tán bột, luyện mật làm viên như hột ngô đồng, mỗi lần uống 30 viên, dùng thang như sau:

- Có thai mà rốn và bụng đau hoặc có tiếng khóc, thì thang với *nước cơm*.

- Lúc có thai và sau lúc đẻ mà rốn với bụng đau nhói, thai động không an, ra huyết không thôi, sắc nước *Dương qui* làm thang.

- Sau khi sinh đẻ thì lấy *Nước dài trẻ con* làm thang mà uống với 30 viên thì có thể an hòn định phách, khí huyết tự nhiên điều hòa, mọi bệnh không sinh ra, lại hay phá tan được chứng đau máu, dưỡng được mạch khí, điều hòa được kinh lạc, hoặc uống với rượu cùng

- Nhau không xuôi, và đẻ ngang không thuận, thai chết không ra được, lâu ngày bụng đầy trướng và đau tức, thì đều dùng *Muối sao*, sắc lấy nước lạnh làm thang.

- Sau khi sinh bị máu xẩm, xây xẩm tối mặt, huyết nhiệt, miệng khát, buôn phiền như hình thẩy ma quỷ, nói bậy, bất tỉnh nhân sự, thì dùng nước đái trẻ em hòa với rượu làm thang.

- Sau khi sinh máu kết thành cục, đau chạy quanh rốn, bụng, có lúc phát nóng lạnh, đổ mồ hôi nhớt, hoặc mặt xám mất đỏ, nấm tạng nóng nẩy thì đều dùng nước đái trẻ em hòa với rượu làm thang, hoặc già vắt lấy nước *bạc hà* làm thang cũng được. Sau khi sinh, máu hôi không ra hết, tích trệ đau nhói xông lên tim, ngực đầy tức thì dùng nước đái trẻ em hòa với rượu làm thang.

- Sau khi sinh đì ly, thì lấy nước cơm làm thang.

- Sau khi sinh băng huyết, rong huyết, thì lấy *Gạo nếp* sao, nấu lấy nước làm thang.

- Sau khi sinh rồi, ra khí hư (bạch đái) hoặc trắng hoặc đỏ, thì sắc *Keo da trâu và ngải cứu* làm thang mà uống.

- Sau khi sinh, trúng phong cắn răng nguy cấp, bại liệt nửa người, mất tiếng không nói được, thì dùng *Nước đái trẻ em* làm thang.

- Sau khi sinh, suyễn thở ho hen, vùng ngực không thông, lợm mửa, ra nước chua, mặt mệt phù thũng, hai hông đau nhức, cử động kém sức, thì dùng rượu nóng làm thang.

- Sau khi sinh, trong ít tháng bị ho, tự đổ mồ hôi, tự nhiên phát nóng, lâu ngày biến ra nóng hầm hập, thì dùng nước đái trẻ em làm thang.

- Sau khi sinh, nhức hai bên thái dương, ngáp dài, sợ hãi, hơi ngắn, gầy mòn, không muốn ăn uống, mình nóng tay chân vã, miệng đắng thì dùng bạc hà sắc làm thang.

- Dạ con lạnh, lâu ngày không có con thì dùng rượu nóng làm thang.

VIII - THAI TIỀN (THAI NGHÉN)

Thai nghén và sinh nở là việc to lớn có quan hệ đến tính mạng của đàn bà, vì máy đóng mở sớm chiều không hẹn, sự an nguy phút chốc không lường, mà tâm tình mỗi người không giống nhau và tật bệnh cũng nhiều loại khác nhau. Nay biên chép mọi cách điều dưỡng phòng ngừa và các phương cấp cứu để mọi người tiện dùng trong khi lúng túng.

Trong các bệnh phụ khoa, chỉ có bệnh đẻ khó là nguy cấp hơn cả, vì tính mạng cả mẹ lẫn con hệ trọng giây lát, không cần thận sao được, cho nên trong những tháng có thai, phải nén sinh hoạt cho đúng cách, ăn uống cho vừa chừng, thì đến khi sinh đẻ, nuôi nấng mới được thuận hòa an ổn, mà mọi bệnh dẹp tắt hết. Nay giới thiệu những phép kiêng cữ trong lúc sinh đẻ ra đây, các bà có thai cần nên giữ gìn.

a) *Kiêng ồn ào*. Vì ồn ào làm cho thai phụ hoảng sợ khí tán loạn mà sinh đẻ khó.

b) *Kiêng vội rặn hoặc vội trực thai*: hãy xem thấy đầu thai nhí đã chuyển xuống dưới thì mới cố sức mà rặn, hoặc có chậm thì dùng thuốc giục. Nếu con đang trả mình chưa thuận mà đã ra sức rặn và dùng thuốc giục thì con bị thúc đẩy mà ra ngang hoặc ra ngược.

c) *Kiêng ngồi ép*: như lúc chuyển bụng thì đỡ dậy hoặc vịn mà dậy, không nên ngồi bẹp đùi ép cửa mình thì con khó ra.

d) *Kiêng lạnh*: lúc sắp đẻ mà gặp mùa đông trời rét, nên mặc quần áo dày ấm, không nên mặc đồ mỏng mảnh, làm cho khí huyết ngưng trệ, không đẻ được mau chóng.

d) *Kiêng nóng*: nếu lúc sắp đẻ mà gặp mùa hè nóng nực, nên ở chỗ mát mẻ, không nên để nhiều người đến gần, vì nóng bức sẽ làm cho máu xẩm nghịch lên, cần phải cẩn thận lắm mới được.

Lúc chưa đẻ cứ nên ăn cháo trắng để bồi dưỡng, điều hòa nguyên khí, khiến cho mạnh sức để thai dễ sinh.

1. Nghiệm phương chữa lúc có thai đã 8 tháng:

Đào lấy một cục *đất ở giữa cửa chợ* độ 3 đồng mà thường đeo bên mình, đến lúc sắp đẻ, lấy một đồng nghiền nhỏ hòa với rượu mà uống, rất hay.

2. Nghiệm phương làm cho hoạt thái dễ đẻ, lúc chuyển bụng nén cho uống trước:

Hột mả đập tán nhỏ, dùng một đồng hòa với rượu mà uống, không uống được rượu thì hòa với nước cũng tốt.

3. Kinh trị vì rong huyết mà thai khô ráo khó đẻ:

Hoa vông vang, nếu không có hoa thì dùng hột, tán nhỏ, hòa với nước nóng 2 đồng mà uống, hoặc với rượu càng tốt.

4. Kinh trị nước ối (nước nguồn) khô, khó đẻ:

- *Dầu mè, mật ong*. Đem một bát, đổ vào nồi đồng cùng nấu. Sôi 2, 3 dạo hớt bò bọt, *Hoạt Thạch* 1 lang, trộn vào mà uống nóng, ngoài lấy mật và dầu xát bụng trên bụng dưới, dễ đẻ ngay. Phương này không những hoạt thai mà có thể giúp cho huyết nữa.

- *Lá vàng thiếp* thứ lớn 5 miếng, (thứ nhỏ thời 7 miếng), lấy chậu sành, nhét vào vài giọt nước, bỏ lá vàng thiếp vào, bóc bỏ giấy chỉ lấy lớp vàng, dùng ngón tay bóp nát, trộn đều, lại đổ thêm vào 1 bát nước. Một người đỡ sản phụ ngồi dậy, lại một người lấy 2 ngón tay cái bấm vào 2 huyệt Kiên tĩnh (chỗ trung giữa vai) của sản phụ rồi đem nước thuốc ấy cho uống, thì thai ra ngay. Nếu chưa đủ tháng mà uống thuốc này cũng yên thai được.

- *Mai mực* 3 cái dùng thứ khô xốp tắm dầu mè, đốt trên ngọn đèn cho dầu cháy xuống trong chén rượu, rồi than nó (mai mực) nghiền nhỏ hòa vào rượu ấy mà uống, là thai ra ngay.

- *Ô tò vò* 1 cái, hòa tan vào nước sôi mà uống là công hiệu.

- *Hột bồ kết*, lấy 2 hột cho uống, hoặc gai bồ kết đốt cháy ra tro, tán nhỏ, mỗi lần uống 1 đồng với rượu, rất hay.

- *Lá sen* 1 miếng, hoặc 1 cánh *Hoa sen*, nuốt vào.

5. Kinh trị đẻ khó và nhau không xuống, hoặc thai chết không ra:

- *Hột thầu dầu*, 14 hột, bồ vò, già nát, đem địt vào 2 gan bàn chân là xuống ngay; khi nhau xuống rồi, phải rửa chân ngay.

- *Nước dái trẻ em*, 1 bát, *Hành trắng* 5 củ, *Gừng sống* 3 lát, sắc sôi 3 dạo uống nóng là hạ ngay.

6. Kinh trị đẻ khó lâu ngày, con chết trong bụng (16)

- *Ban miêu* 2 con, bồ đầu, cánh, chân, trộn với gạo, sao vàng, bỏ gạo lấy ban miêu, tán nhỏ hòa với nước uống là ra ngay, nếu chưa ra lại uống nữa, bắt quá 3 lần.

- *Cây ích mẫu*, già sống vắt lấy nước 1 thăng, sắc còn một nửa, uống vào là đẻ ngay, hoặc dùng thứ khô, sắc nước uống cũng hay.

- *Lá ngải cứu* 5 lang, (đồng cân), *Rượu* 3 lát. Sắc còn 1 bát cho uống xuống ngay, tự yên.

- *Hồng hoa*, nửa nước, nửa rượu sắc uống là xuống ngay.

¹ Ban miêu (dộc bảng A) cấm uống (Xem chú thích ở trên) nay y học hiện đại dùng phương pháp ngoại khoa: mổ lấy thai ra.

7. Kinh trị con chết trong bụng 2, 3 ngày, bụng trương đau gần chết:

Lấy 100 cái kim may quần áo, mài với nước, chia uống 3, 4 lần; hoặc dùng luôi dao mài mà uống, ngoài lây hòn đá nam châm thỷ tật dí vào cà mình là xuống ngay.

- Lấy, luôi búa nung vào lửa cho đỏ hồng, tôi vào trong bát rượu, đợi ấm cho uống là con ra ngay.

- Gà trống đen 1 con, cắt cổ nhỏ lồng, rửa sạch, đổ nước 3 thăng, nấu còn nửa, bỏ gà đi, dùng miếng vải nhúng nước đang lúc nóng xát vào dưới rốn, thai ra lập tức.

8. Kinh trị con chết trong bụng, xem luôi mẹ mà thấy xanh đen là đúng.

Phác tiêu 3 đồng, nghiên nhỏ, hòa với nước đái trẻ em đang nóng mà uống, đi ngoài ra nước bẩn, thai ra, là yên.

9. Truyền trị con chết trong bụng 2, 3 ngày không xuống, bụng trương đau, nguy đến nơi:

- Cút chuột dực (2 đầu nhọn) 14 hòn, nước 3 thăng, nấu còn 1 thăng, láng lấy nước trong, cho gạo vào nấu cháo mà ăn, lập tức xuống ngay.

- Cút gà trống, 21 cục đổ nước sắc sôi, dùng gạo trắng, nấu cháo mà ăn, xuống ngay.

- Lòng đỏ trứng gà 1 cái, Gừng sống, giã nát, vắt lấy nước 1 chén, Hòa đều nhau mà uống thì xuống ngay.

- Dầu vừng và mật ong bàng nhau, hòa lẫn sắc mà uống nóng, xuống ngay.

- Hột vông vang tán nhỏ hòa với rượu 1 đồng mà uống: nếu cấm khẩu nguy cấp, thì cay răng đổ vào là sống ngay.

10 Kinh trị thai chết trong bụng, cúng trị nhau không xuống:

Tiết đê, chọc lấy một chén, đang nóng uống vào thì nhau sẽ xuống ngay.

11. Kinh trị thai chết trong bụng, hoặc đẻ ngang đẻ ngược, sản phụ muôn kiệt hơi:

Dắt lòng bếp, tán nhỏ, mỗi lần uống 3 đồng, hòa với nước cho uống và xát vào lỗ rốn, thì dầu đứa con sẽ đội lên mà ra, rất hay.

12. Kinh nghiệm châm kim chữa trường hợp đẻ ngang đẻ ngược.

- Dùng hào châm châm vào lòng bàn tay hoặc lòng bàn chân của con đã lòi ra sâu 1 - 2 phân châm 3 - 4 huyệt, lấy muối xát vào chỗ châm, nhẹ tay đẩy vào, con bị đau sẽ thụt tay thụt chân vào là thuận chiều mà sinh.

- Hoàng đơn, dùng rịt vào gan bàn chân của đứa trẻ thì thai sẽ trở lại thuận ngay.

13. "Quan âm cứu khổ tán", kinh nghiệm chữa mọi trường hợp đẻ khó đẻ ngang, đẻ ngược và con chết trong bụng không ra:

Nhục quế 2 đồng, Xạ hương chút ít hòa với rượu cho uống là xuống ngay.

14. Kinh trị đẻ ngang, đẻ ngược, cà mẹ và con sắp chết:

- Xác rắn 1 cái, Xác ve 14 cái, Tóc rối một cục. Cùng đốt, tán nhỏ, chia làm 2 lần, hòa với rượu mà uống, một chốc lại uống lần nữa, nằm ngửa một lúc là thai ra.

- Xác rắn đốt cháy tán nhỏ, mỗi lần dùng 5 phân, uống với rượu hay lầm.

- Hột má đẻ, tán nhỏ, hòa với rượu hai đồng mà uống là đẻ thuận.

- Lòng dái của người chồng 27 sợi, đốt cháy, nghiền nhỏ hòa với rượu cho uống, liền bụng mà đê ra.
- *Hột tơ hồng xanh*, 2 đồng, tán nhỏ, hòa với rượu mà uống.
- *Phương trên* gia thêm *Hột mă đê* 2 đồng.
- *Bụi trên xà nhà* 1 đồng, hòa với rượu uống ra ngay.
- *Hột hòn* nuốt xuống 14 hột, là ra.

15. Kinh trị sót nhau không xuống, bụng trướng khốn khổ sắp chết.

Dέ *dụi* 1 con, nước 1 bát. Sắc sôi 20 dạo, đổ vào lọt cổ họng, là ra ngay.

16. Kinh trị sót nhau không xuống:

- *Hành trắng tươi*. 3 củ, nhai nhỏ, nuốt xuống, là ra ngay.
- *Gai bồ kết*, đốt tán nhỏ, mỗi lần dùng một đồng, uống với rượu nóng, tự ra.
- *Lòng trắng trứng gà*. *Giá mè* *ngon*. Đều một nửa, trộn đều cho uống, là xuống ngay.
- *Hành* *sắc* làm thang, dùng *gạc hươu* mài 1 đồng cân mà uống, xuống ngay.
- *Hồng hoa* 1 lượng, sao nóng. *Rượu* *ngon* 5 chén. Đổ cho uống nóng, hoặc không uống được rượu thì dùng nước dái trẻ em mà thay.

Chứng này là do khí yếu mà huyết ứ đầy ở bào thai cho nên dùng rượu làm cho khí manh lên, dùng *Hồng hoa* để tan ứ huyết.

- *Phương trên* thêm *gỗ vang* *cùng* *sắc* *uống*.

- *Lấy* *dé* *giấy* *của* *sản* *phu*, hơ nóng đem chườm chỗ bụng dưới, người lại thay, chườm 7 lần thì nhau xuống.

- *Bảo bà* để ngâm ngọt tóc vào trong miệng làm cho ợ mửa thì nhau xuống ngay.

- *Tỏi* 1 củ, giã nát, uống với nước.

- *Hột vòng* *vàng* 1 vốc, *Ngưu tất* 1 lượng, Nước 2 thang. Sắc còn 1 thang mà uống, xuống.

- *Bồ hoàng*, tán bột, mỗi lần uống 2 đồng với nước chín.

- *Đậu đen* nửa cân, sao đen, *Rượu* 3 thang, nấu còn nửa, chia là 3 lần uống thì nhau ra.

- *Đậu đỗ*, sinh trai thì 7 hột, gai thì 9 hột, múc nước chày về hướng đông mà uống với đậu, thì nhau ra ngay.

- *Dắt lòng* *bếp* hòa với giấm như bùn đắp vào lỗ rốn, là xong ngay.

- *Lá sen* sao thơm, tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng cân, thang với nước dái trẻ em, hoặc với nước nóng, ra ngay.

- *Nhục quế* tán nhỏ, 2 đồng, đợi lúc đau lầm lấy nước dái trẻ em làm thang mà uống là ra.

17. Truyền trị khi đẻ lòi cả ruột ra không có lên được:

- *Giá mè* *ngon* 1 chén, phun vào mặt sản phụ, phun một lần thì thụt vào một ít, bất quá chỉ 5, 3 lần phun là thụt lên hết, rất hay.

- *Bán ha*, tán nhỏ, thường thổi vào trong lỗ mũi, gây nhảy mũi được là ruột sẽ co vào hết.

18. Kinh trị khi sinh lòi ra cà ruột.

- *Hạt thầu dầu* 14 hạt, bóc vỏ, nghiền nát đem đắp trên đỉnh đầu và lồng ngực, ruột sẽ co vào.

- Dùng giấy cuộn lại, dùng dâu mè thắp cháy rồi thổi cho tắt, dùng khói ấy xông vào lỗ mũi. Làm 3-5 lần thì ruột sẽ co vào hết.

- *Chỉ xác*, thái mỏng, sắc ngâm hồi lâu thì ruột sẽ co lên.

IX - SẢN HẬU (Sau khi đẻ)

Dần bà sau khi sinh nở, tinh thần hao tổn, khí huyết kém hư, sinh lạc rời rạc, gân xương yếu đuối, toàn thân như cảm lieu trước gió, như cá ngược dòng, lúc bấy giờ nên giữ gìn chăm chú bồi dưỡng, buồng the kín đáo, tĩnh tinh phải ôn hòa, tay chân thoải mái, nói năng nhở nhẹ, ăn uống có điều độ, kiêng khem, quần áo thì ấm mát vừa phải, cẩn thận được như thế thì tật bệnh sẽ tiêu tan, nếu mà sai phạm đôi chút thì nguy hại không nhỏ. Nói kinh có nói: "Lúc làm lõi chỉ nhỏ như mày lồng mùa thu, mà khi phát bệnh thì to bằng quả núi" như thế không cẩn thận sao được. Nay chép các cách chữa ra sau để phòng khi cấp cứu.

1. Khi đẻ ra rồi dù có bệnh hay không bệnh, nên cho uống phòng trước thì các bệnh không sinh.

- *Nước dái trẻ em* hòa với rượu mà uống, ít ngồi giường ghế cao, không chống gối nằm ngửa, chốc chốc phải gọi tỉnh dậy, đừng để ngủ say. Nếu sau khi sinh huyết động thành cục mà bụng đau, thì nên dùng thuốc nói trên. (Đóng tiện hòa với rượu) mà uống, rất hay.

- *Nghệ* 1 củ, nướng chín ăn với rượu và nước tiểu trẻ con.

- Dùng 1 cái lò nhỏ có bô than hồng vào để cạnh giường, thường lấy giấm ngon rây vào, làm cho hơi giấm xông vào các khe, làm như thế 3 ngày, thi bệnh máu xâm trù hết.

- *Kinh giới* hay *Sơn khô* (đô sơn mài cũng được), đốt lên để xông rất hay.

- *Lá quan âm* 1 nắm, rửa sạch, giã nát, hòa với nước cho uống, có thể trừ được máu ứ, tươi đẹp nhan sắc, ăn uống tăng tiến.

2. Kinh trị các bệnh sản hậu.

Dào nhân 200 hột, (bỏ vỏ và dầu nhọn, thứ 1-2 nhân thì không dùng), sao qua, giã rất nhở, lấy giấm một dâu rưỡi, quậy cho nhão như cháo, đổ vào trong lọ con, trét kín miệng, đặt vào trong nồi nước, nấu sôi một buổi, mỗi lần dùng 1 muỗng hòa với rượu mà uống, ngày uống 2 lần rất hay.

3. Kinh trị đẻ rồi bị máu xâm, tinh thần rối loạn miệng cầm mắt mờ.

- *Hồng hoa*, 5 đồng, tán nhở, hòa với rượu mà uống.

- *Nước dái trẻ em* một chén, rượu 1 chén và nước mắm múc sắc uống.

- Phương trân gia thêm *mần tươi*, cùng sắc uống.

- *Hoa kinh giới* tía nhỏ, nước dái trẻ em hòa vào uống là khỏi.

- Phương trân gia thêm *Nhân hột dào* nửa phần.

- *Lá hẹ* cắt nhỏ, bỏ vào trong bình, giấm nấu sôi đổ vào, đậy kín miệng bình, mà chọc thủng 1 lỗ, xông vào trong lỗ mũi, là tinh ngay cũng là thuốc.

- *Bán hạ* tán nhỏ viên bằng hột đậu, nhét vào trong lỗ mũi, là tinh ngay cũng là thuốc rất hay chữa được 5 chứng tuyệt (17).

Năm chứng tuyệt: chết đuối, chết vì thắt cổ, chết vì vật đe, bóng đè, chết rét.

4. Truyền trị khi sinh ròi, huyết nghịch lên hòn mê sấp chết.

Mặt gáu 1 phần mài với rượu đổ vào tinh ngay.

5. Truyền trị sau khi sinh, máu xâm đưa lên, chóng dầu mờ mắt.

- *Cỏ roi ngựa, Cỏ ích mẫu, Ké dầu ngựa* tắm rượu đều 1 lạng, *Hồng hoa gỗ vang* đều 8 đồng. Cùng tán nhỏ, mỗi lần uống 3 đồng, với nước sôi là khỏi.

- Ích mẫu và *Cây ké* bàng nhau, *gừng* 3 lát, sắc nước uống.

- *Lá măng tươi, Lá thanh táo, Cỏ màn chầu*. Đều bàng nhau, giã nát nước 1 bát, lấy nửa mà uống, đến lành thì thôi, hoặc hòa *nước dái trẻ em* vào càng hay.

- Phương trên chỉ có *Măng tươi* và *hồng Hoa*.

- *Lá sen, Khuông hoàng, Hồng hoa*. Đều bàng nhau, sao tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng, dùng *nước dái trẻ em* làm thang.

- *Lá sen, tàn, Cỏ màn chầu, lá giáp cá*. Đều bàng nhau, cùng giã nát, cho nước dái trẻ em vào vắt lấy nước uống, bã đắp lên xoáy thượng là khỏi.

- *Vỏ cây vông già* (lão đồng bì) bỏ vỏ ngoài. *Cỏ màn chầu, Lá măng tươi, Ngưu tất*. Đều bàng nhau, sắc nước uống, và giã nát đặt lên xoáy thượng là khỏi.

- *Gạc huou*, đốt tồn tính, đổ ra đất cho tiết hết hỏa độc, tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng, thang với rượu tinh ngay.

- *Gỗ vang* 3 lang, nước hai bát, sắc còn phân nửa, chia hai ba lần uống là khỏi.

6. Kinh trị sau khi sinh huyết ra quá nhiều không cầm được hoặc hơi đau bụng:

Quán chúng 1 củ, dùng dao gọt vỏ bỏ lõng, lấy giấy thấm vào giấm cho ướt bọc lại nhiều lần, nướng thơm, tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng, thang với nước cơm vào lúc đói rất hay.

7. Kinh trị sau khi đẻ máu ra quá nhiều, gầy mòn gần chết:

Bồ hoàng (sao) 2 lang, nước 2 thang, sắc còn nửa mà uống, là khỏi

8. Kinh trị sau khi đẻ mất huyết sinh khát:

Hạt sen, Ý dĩ, nghiền sống cho nhỏ, 2 đồng, uống với nước cơm khỏi ngay

9. Kinh trị sau khi sinh, ra huyết bãng huyết không thôi:

- *Thạch xương bồ* 1 lạng ruối, rượu 2 chén, sắc lấy nửa, chia 3 lần uống nóng, trước khi ăn.

- *Xác gương sen*, 2 cái, *Hương phụ* 2 lang. Cùng đốt tồn tính, tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với nước cơm, ngày uống hai lần rất hay.

- *Củ địa liền*, giã nhỏ thành bột, mỗi lần uống 1 đồng, thang với rượu ngày uống hai lần là khỏi.

- *Cứt sâu dâu* lấy trong cây dâu, sao vàng mỗi lần uống một đồng thang với rượu, ngày uống hai lần là khỏi.

- *Rễ dâu*, cạo bỏ vỏ ngoài, sắc nước mà uống là khỏi.

10 Truyền trị sau khi sinh huyết ra không thôi, hoặc huyết độc công vào trong, buồn phiền mặt xanh khi lạnh, muốn chết:

Tiết đê lấy cho uống tươi rất hay.

11. Truyền trị sau khi sinh vì máu hôi ra không hết mà đau lưng đau bụng thỉnh thoảng nóng lạnh nhức đầu, không muốn ăn uống, lại thêm cảm mạo phát nóng rét:

Hương phu giã trộc vỏ, 2 phần, Ô dược, Trần bì, Tía tô đều một phần, *Gừng* khô nửa phần, nước 1 bát, sắc sôi, uống nóng là khỏi.

12. Kinh trị sau khi sinh ú máu:

Nhân hột đào 20 hột, bò vỏ, bò đầu nhọn (loại hột 2 nhân không dùng) Ngó sen 1 tắc sắc nước uống là khỏi.

13. Kinh trị sau khi sanh khí huyết xấu công vào tim, huyết hôi không ra được.

Dát lồng bếp tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với rượu, sẽ ỉa ra chất độc, khỏi ngay.

14. Kinh trị sau khi sinh máu hôi không ra hết, chạy vào vùng ngực lưng hông, làm cho bể tắc lại đau khắp mình:

Cỏ lá tre, *Gừng*, 2 vị bằng nhau, sắc nước uống rất hay.

15. Kinh trị sau khi sinh máu hôi ra không hết ú đọng thành khối:

Cù cỏ cũ giã trộc vỏ, tắm nước đái trẻ em mà sao, *Dào nhân* bóc vỏ bò đầu nhọn. Đều bằng nhau, tán nhỏ, dùng giấm nấu hầm làm viên bằng hột ngô đồng, mỗi lần uống 30, 50 viên vào lúc đói với nước gừng sắc lên.

16. Kinh trị sau khi sinh máu hôi ra không hết, công vào trong sinh đau bụng:

- *Gạc rượu*, Dốt tán nhỏ, mỗi lần uống một đồng, dùng *Đáu sĩ* sắc làm thang ngày uống 2 lần rất hay.

- *Ngải cứu khô* 1 vốc, giã nát, sao với gián cho nóng, dặt lên lỗ rốn, lấy vài phủ lèn, dùng áu đồng trong đựng than đốt chườm lên trên, đợi trong miệng có hơi ngải cứu, thì đau tự khỏi.

- Dùng *Vảy cá chép* đốt tán nhỏ, mỗi lần uống một đồng với rượu, lập tức huyết thông và hết đau.

- *Lá sen già*, ở trên mặt nước thì tốt, sao thơm tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng, dùng nước đái trẻ em hòa vào mà uống, rất hay.

- *Bồ hoàng* cách giấy sao qua, mỗi lần dùng 1 đồng, sắc với nước chày mà uống rất hay.

- Phương trên gia thêm *Cù gai* càng tốt.

- *Vỏ quả vải*, 1 nắm to, sắc đặc mà uống yên ngay.

17. Truyền trị đẻ rồi rối loạn, khí huyết xông lên, tim bụng đau:

- *Ngó sen*, giã vắt lấy nước 2, 3 thang mà uống là yên.

- *Trứng gà* 1, 2 quả, dùng một bát nước đái trẻ em mà luộc rồi ăn là yên.

- *Quế tám*, tán nhỏ, dùng *Mật chó* 1 cái, trộn lấy nước hòa vào làm viên bằng hột cù súng, mỗi lần dùng 1 đồng, hòa với rượu mà uống là yên.

- *Gừng sống*, 3 lang, xắt lát, Nước 5 thang, sắc còn nửa chia uống 3,4 lần là khỏi.

- *Cù nghe* đốt tôn tính, tán nhỏ, 2 đồng, giấm 1 chén hòa lẫn cho uống.

18. Kinh trị sau khi đẻ huyết tụ thành báng đau bụng:

- *Nhục quế* tán nhỏ, mỗi lần dùng 1 đồng với rượu thì huyết ú tự tan.

- Phương trên gia thêm *Khuong hoàng*, phân lượng cũng bằng quế.
- *Hột kinh giới* tán nhỏ, mỗi lần dùng 1 đồng với rượu là khôi.

19. Truyền trị sau khi đẻ vì huyết hay khí xông lên mà đau nhói khắp nơi như có dùi dâm.

Bồng nga Truật sao, Sơn khô sao, 2 vị bằng nhau, sắc nước uống rất hay.

20. Kinh trị sau khi đẻ huyết xấu chảy ra chân tay và bụng hơi trệ xuống:

Xương dầu chó, đốt tán nhỏ, uống hai đồng với rượu, rất hay.

21. Kinh trị sau khi đẻ trúng phong miệng câm - mình cứng dần, mặt xanh chân tay uốn ván:

Nước tre non 1, 2 thăng cho nước gừng vào một hai chén, cùng chia uống hai lần là khôi.

Hoa kinh giới, sao qua tán nhỏ, mỗi lần uống hai đồng với rượu hoặc với nước dái trẻ em cũng được.

- *Dây tằm phỏng*, phơi khô tán nhỏ, mỗi lần uống 1 đồng, dùng nước dái trẻ em làm thang. Lúc cấp bách thời hái lá nô, giã nát, hòa với nước dái trẻ em, vắt lấy nước cho uống là khôi.

- *Chất trắng trong cút gà*, 1 vốc, *Đậu đen* 2 vốc rươi. Tẩm rượu sao vàng, hoặc nấu qua, lấy 1 chén cho nước tre non vào nửa phần mà uống, ra mồ hôi được là khôi.

- *Dát lòng bếp* 1 lạng rươi, *Gừng khô* nướng 5 đồng. Đều tán nhỏ mỗi lần uống 2 đồng với rươi, ngày uống 2 lần không cứ lúc nào.

- *Tỏi* 30 tép, nước 1 bát to, sắc lấy 1 phần 3, đổ cho uống là sống.

- *Nước dái trẻ em*. 1 bát, gừng sống giã vắt lấy nước cốt 1 chén, hòa vào uống, tình ngay.

- *Ké dầu ngựa*, phơi rám, tán nhỏ, mỗi lần uống 1 đồng cân với rượu, là sống lại.

22. Truyền trị sau khi đẻ trúng phong phiền khát:

Hột hồng hoa 3 vốc, sao vàng, giã giập, sắc nước, dần dần uống xuống là khôi.

23. Kinh trị các thứ bệnh sau khi đẻ hoặc huyết nhiệt, hoặc trúng phong nguy cấp, hoặc lưng cứng miệng câm, hoặc phiền nóng cuồng hỏa, khát nước, hoặc đầu và mình đều phù thũng, hoặc ngứa cả người, miệng ợe, mắt trực thị, hoặc chân tay tê cứng mất cảm giác, đó đều là chứng hư nhiệt trúng phong:

Đậu đen 3 thăng, sao cháy hơi có khói, cho vào 5 thăng rượu và ngâm qua một ngày, rồi uống rượu 1 thang, nặm đắp mềm kín cho mồ hôi ra ướt mình là lành; nếu cầm khẩu thì già thêm. *Độc hoạt* nửa lạng, giã nát cùng ngâm vào rượu.

Sau lúc đẻ thường nên uống phương này để phòng ngừa phong độc, lai tiêu được khí uất, công hiệu rất chóng.

24. Kinh trị sau khi đẻ tức dây hoặc bụng trương ăn không được:

- *Đậu đỗ* 14 hột, đốt tồn tính, tán nhỏ hòa vào nước dun sôi để nguội mà uống là khôi.

- *Lá nhăn* 1 nắm, sắc nước uống tự tiêu.

- *Xương chó trắng*, đốt tán nhỏ liều dùng 1 đồng hòa với nước nấu sôi để nguội mà uống là khôi.

- *Thanh bì* sao qua tán nhỏ, mỗi lần dùng 1 đồng, lấy hành trắng 2, 3 tép sắc nước hòa thêm nước dái trẻ em vào mà uống nóng ắt khôi.

25. Truyền trị sau khi đẻ bần thần khó chịu do mồ hôi:

- Lá tre 1 nắm, sắc nước mà uống bất kỳ lúc nào, rất hay.

26. Kinh trị sau khi đẻ bần thần khó chịu do mồ hôi, bất tinh nhân sự:

Sunting dê rừng đốt tán nhỏ, uống 1 đồng với nước chày, chưa khỏi lại uống nữa.

27. Truyền trị sau khi đẻ hư tổn gầy còm, đại tiện bế:

Cao da trâu cắt nhỏ, sao khô, Chỉ xác bò ruột sao; đều 2 lạng, Hoạt thạch 1 lang. Đều tán nhỏ, luyện mật làm viên bằng hột ngô dòng, mỗi lần uống 20, 30 viên với nước nóng, nửa ngày chưa thấy đi đại tiện thì lại uống nữa.

28. Kinh trị sau khi đẻ nhiều mồ hôi đại tiện bón uất.

Hột tía tô, Hột me bỏ vỏ, đều nứa vốc, rửa sạch, nghiền nhỏ, lại cho nước vào nghiền lại, lấy nước 1 chén, chia làm 2 lần, nấu cháo mà ăn rất hay.

29. Truyền trị sau khi đẻ đại tiểu tiện đều không thông.

Hoa đào, Hoạt thạch, Hột vông vang, Hạt cau già. Đều bằng nhau, cùng tán nhỏ mỗi lần dùng 2 đồng, sắc nước hành trắng mà uống vào lúc đói.

30. Truyền trị sau khi đẻ tiểu tiện không thông:

- Mộc thông, Hột mè, Hoạt thạch, Hột vông vang, Hạt cau già, Chỉ thực. đều bằng nhau, Cam thảo nửa phần, cùng làm 1 thang, nước 1 bát, sắc lấy 7 phần uống nóng.

- Trần bì (bò xơ trắng) sao, tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với rượu vào lúc đói, thông ngay.

31. Truyền trị sau khi sinh đổ mồ hôi trộm:

Mẫu lệ, tán nhỏ dùng 1 miếng thịt nạc nấu nhừ, bỏ thịt lấy nước mà uống với thuốc tán là khỏi.

32. Kinh trị sau khi sinh hư nhược mà đổ mồ hôi:

- Nước tre non 3 chung, uống nóng, lúc lâu lại uống nữa, rất hay.

- Rau sam già vắt lấy nước mà uống là khỏi.

33. Kinh trị sau khi đẻ, tà ly lâu ngày, tân dịch khô kiệt, phiền khát uống nước nhiều, miệng lưỡi khô ráo, tay chân phù thúng:

Bí dao 1 quả, lấy đái sét bọc ngoài dày 5 tấc, nung vào lửa cho chín rồi bóc đái ra, vắt lấy nước mà uống, bài này cũng chữa được bệnh thương hàn khát nước.

34. Kinh trị sau khi đẻ di ly ngày 40, 50 lần:

Cứt bù xè cây dâu sợi vàng, lấy nước rưới vào cho ướt viên lai bằng hạt nhàn, mỗi lần uống, 1, 2 viên với nước cơm đến khỏi thì thôi.

35. Kinh trị sau khi đẻ di ly trắng hoặc đỏ, đau bụng mót rặn:

Nhusa cây đào sao nở, Bồ hoàng sao qua, Trầm hương. Các vị đều bằng nhau tán nhỏ, mỗi lần uống hai đồng với 1 ức cơm sau khi ăn rất hay.

36. Kinh trị sau khi đẻ di ly trắng đỏ lẫn lộn:

Rau đèn tía 1 nắm cắt nhỏ nấu nước bò bã, cho gạo nếp 3 vốc vào nấu cháo mà ăn liền ngay.

Yến rùa, tắm giấm, nướng 8, 9 lần cho thật vàng, tán nhỏ uống với nước cơm vào lúc đói.

37. Truyền trị sau khi đẻ di ly khát nước không chừng.

Mạch môn bỏ lõi 2 đồng (Ô mai 2 quả. Sắc uống dần dần, nhấp xuống là khỏi.

38. Kinh trị sau khi đẻ di ly ra máu, và tiện không thông giữa rốn đau xoắn:

Rau sam. giã vát lấy nước 1 bát, sắc sôi, hòa vào 1 chén mật mà uống là khỏi.

39. Truyền trị sau khi đẻ di ly hoặc đau bụng:

Vỏ cây lầu, Vỏ cây vải. Nước 1 bát, sắc lấy nước mà uống là khỏi.

40. Truyền trị sau khi đẻ hoặc lúc có thai bị di ly:

- *Hột dành dành* sao đen, tán nhò, mỗi lần uống 1 đồng với nước nâu sôi, vào lúc đói, bệnh nặng bất quá chỉ 5 lần là hoàn toàn yên.

Hoa kinh giới 4, 5 cành, bò vào trong chén, lấy đóm tre đốt tôn tinh, cho vào chút *Xa hương* tán nhò, hòa vào nước sôi mà uống, rất hay.

41. Truyền trị sau khi đẻ ỉa chảy:

Muội nồi, Gạo cũ (Trần mě) 2 vị bằng nhau, tán nhò, mỗi lần uống 1 đồng với nước cơm vào lúc đói là khỏi.

42. Kinh trị sau khi đẻ ỉa chảy không cầm được:

Lá ngải cứu khô nửa lạng, *gừng già* nướng chín, nửa lang, sắc nước đặc, uống một lần là cầm ngay.

43. Kinh trị sản hậu ỉa ra máu:

Tóc rối rửa sạch đốt tán nhò, 1 đồng, hòa với rượu nóng mà uống là khỏi.

44. Kinh trị sản hậu són dài không nhịn được:

- *Cò lót ổ gà* đốt tán nhò, mỗi lần dùng 1 đồng, hòa với rượu mà uống thì cầm được.

- *Chất trắng trong cút gà* đốt tán nhò, mỗi lần uống 1 đồng, hòa với rượu rất hay.

- *Lông gà* đốt ra tro tán nhò, mỗi lần uống 1 đồng với rượu nóng là khỏi.

- *Bong bóng heo và bao tử heo* đều 1 cái, *Gạo nếp* nửa cân. Dồn vào trong bong bóng, lai đem bong bóng dồn vào trong bao tử. Cho thêm gừng, hành, vỏ quýt và muối vào nấu ăn rất hay.

45. Kinh trị sau khi đẻ rái ra máu:

Nguu tất sác cho uống thì khỏi.

46. Kinh trị hư lao, mình nóng hầm hập, chân tay mỏi rú:

Bao tử heo dục xéo bỏ màng, thái nhò nấu cháo với gạo, nêm muối cho ăn lúc đói rất hay.

- Dùng *cật heo* cách làm như trên.

- **47. Kinh trị sau khi đẻ mình nóng, da thịt nổi nhọt như hạt thóc:**

Nhân hạt dào nghiền nát trộn với mỡ heo bôi vào là khỏi.

Kinh trị do huyết kém sinh thủy thủng phong thủng.

Lá mần tưới, Phòng kỷ. Hai vị bằng nhau tán nhò, liều dùng 2 đồng cân với giấm là tiêu.

- *Ích mẫu thảo, Hồng hoa, Tô mộc.* Ba vị bằng nhau sắc nước cho uống hoặc chế thêm nước đái trẻ em vào cho uống càng hay.

- *Rau dừa nước* giã nát, cho vào ít muối trộn đều địt vào lỗ rốn, rái được thì khỏi.

49. Kinh trị sau khi đẻ kinh sợ hồi hộp:

Tim heo 1 quả, *Đậu si* 1 vốc. Đổ nước nấu chín bỏ đậu dùng tim heo mà cho ăn là khỏi.

50. Kinh trị sau khi đẻ nôi mê hoảng, chóng mặt, phiền khát không thôi.

Gừng sống 5 đồng, Củ cỏ cú già tróc vỏ 1 lạng. Cùng tán nhỏ, mỗi lần dùng 2 đồng, gừng 3 lát, táo 1 quả sắc nước làm thang mà uống.

51. Kinh trị sau khi đẻ mắc chứng nắc 3, 4 ngày không thôi, nguy cấp gần chết:

- Quế nhục cao bò vỏ khô 5 đồng, Gừng sống già vắt lấy nước nửa bát. Cùng nấu sôi, nhờ người khác hơ tay vào lửa cho nóng mà áp vào lưng, rồi lấy thuốc đã nấu trên mà đắp vào, đắp hết thuốc thì khỏi.

- Mứt Hồng cắt nhỏ sắc nước uống rất hay.

52. Kinh trị sau khi đẻ thở dốc, mặt xám đen, muộn chết:

Gõ vang 2 lạng, nước 1 bát, sắc còn nửa, cho bột Nhân sâm 1 lạng vào mà uống rất hay.

53. Kinh trị vì tức giận khóc lóc, hại đến can khí mửa ra nước xanh:

Lá hẹ 1 nắm to, rửa sạch già vắt lấy nước cốt cho vào ty nước gừng, hòa đều mà uống là yên.

54. Kinh trị sau khi đẻ chảy máu cam:

Hoa kinh giới đốt tán nhỏ 2 đồng, hòa với nước đái trẻ em mà uống là hết.

55. Kinh trị sau khi đẻ mất nhảm phiền muộn:

Dầu dò nghiền nhão, mỗi lần dùng 2 đồng hòa với nước chảy mà uống, ngày uống 2 lần thì kiến hiệu.

56. Truyền trị sau khi đẻ gân rút, tay chân co quắp:

Hoàng nàn 1 đồng, củ cỏ cú già tróc vỏ 1 đồng ruồi, Vỏ bầu dắng 1 đồng ruồi. Cùng tán nhỏ, lấy bột đậu xanh khuấy hồ làm viên bằng hạt đậu xanh, mỗi lần dùng 3 viên, cắt 1 lát chuối chín, nhét viên thuốc vào mà nuốt vào lúc đói. Nếu người bệnh khí huyết khỏe mạnh, thì dùng 3 viên thuốc trên bằng nhau tán nhỏ, mỗi lần lấy một đồng tiền xúc chia làm 4 phần, mỗi lần uống một phần với rượu rất hay.

57. Kinh trị sau khi đẻ âm hộ sưng đau:

- Nhân hột đào đốt tán nhỏ, rắc vào là tiêu hết.

- Nhân hột đào (bóc vỏ bỏ đầu nhọn), Ngũ vị tử, Phèn phi. Ba vị đều nhau tán nhỏ, rắc lên miếng giấy mà rít vào là khỏi.

58. Kinh trị sau khi đẻ sa dạ con (do Ngụy phu nhân truyền).

- Gừng già 3 cân đẽ cả vỏ, già nát, dầu mè 2 thăng, trộn đều sao khô, trước lấy lụa mềm gấp vuông lại 3, 4 lần, khiến người khẽ tay nâng dạ con lên gấp làm 3 đoạn nhét vào trong âm hộ, rồi lấy lụa gói thuốc hơ nóng mà ép vào, nguội lại thay, làm như thế 1 ngày đêm thì nó thụt vào quá nữa, 2 ngày sau thì thụt vào hết.

- Trước dùng nước nóng ngâm rửa cho mềm, rồi dùng phân chuột bỏ vào trong cái bát nhỏ, tháp lửa đốt, và dùng ống tre để dẫn khói vào mà xông, là thụt vào ngay rất hay.

- Hột xà sàng gói lụa lại, nấu nóng mà chườm vào

- Hột xà sàng 5 lạng, Ô mai 4 quả. Cùng sắc với nước, ngày rửa 5, 6 lần, rất hay.

- Kinh giới, Bồ kết. Dều bằng nhau, sắc nước đặc mà rửa, lại lấy nước sôi bôi vào là no thụt vào.

- *Lá măng tưới* 4 lạng, nấu nước mà xông, đợi ấm, thì rửa 2, 3 lần, lại cho phèn phi vào, nấu lên mà rửa là khỏi.

- *Lưu hoàng, Mai mực* đều 5 phần, *Ngũ vị tử* 1 phần. Đều tán nhỏ, mỗi lần dùng 1 đồng bôi vào chỗ đau, ngày 3 lần rất hay.

X - TIỂU SẢN (Sẩy thai)

Dại sản là đẻ dù ngày đù tháng, tiểu sản tức đẻ non là thai chưa dù ngày tháng đã sinh, dai sản là thường, tiểu sản là biến. Đại sản ví như cây tốt tươi, quả chín tróc miệng dìa rồi tự rụng, tiểu sản ví như cây khô héo, quả thương tật mà rơi đầy là do khí huyết của mẹ không được bồi dưỡng, tạng phủ bị tổn hại mà sinh ra, cho nên bị tiểu sản thì phải chăm non kiêng cữ còn phải cẩn thận hơn lúc đại sản mới tốt, chờ cho là việc nhỏ việc thường mà xem nhẹ.

1. Kinh trị co thai chưa dù ngày mà bị sẩy, bụng trường đau, nóng này không yên:

Cá chép 1 con, nặng chừng 2 cân, đánh vẩy mổ bỏ ruột, dùng gạo nếp một cân cho muối, tương vào nấu ăn, ngày ba lần rất hay.

2. Kinh trị sẩy thai ra huyết, nóng lạnh, nhức nhối, diên hoảng:

- *Gạo hươu* đeo vun sao vàng tán nhỏ, mỗi lần uống ba đồng rất hay.

- *Đậu si* 1 vốc, sắc lấy nước mà uống với thuốc trên càng hay.

- *Lòng gà* đốt ra tro tán nhỏ, mỗi lần uống với rượu nóng, hồi lâu lại uống, đến khỏi thì thôi.

3. Truyền trị sẩy thai, ra huyết quá nhiều, bụng đau mặt xanh, sắp chết:

Trứng gà đương ấp nửa chừng, dùng rượu nửa bát đun sôi, cho trứng gà vào luộc chín, rồi bỏ rượu lấy trứng gà mà ăn, là yên ngay.

- *Sừng đê rừng* đốt tán nhỏ, mỗi lần uống 3 đồng với rượu là yên ngay.

- *Lá ngài khô* 5 đồng, *Gừng sống* 5 đồng, sắc nước uống là cầm ngay.

- *Giá mè*, *Rượu ngon* đều một nửa. Đổ vào ấm có vòi, nấu sôi, ghé vòi ấm vào mũi người bệnh mà xông cho hơi thấu vào là sống.

4. Kinh trị sẩy thai, ra máu giọt không ngọt:

- Lá vây đòn già nát, hòa vào một bát nước, rồi vắt lấy nước cốt cho uống là yên.

Cù *Địa liền* (thiền liền) tán nhỏ mỗi lần uống 1 đ/c với rượu rất hay.

5. Kinh trị có thai chưa dù tháng mà thai bị thương tổn, chết trong bụng không ra được.

Giá mè 3 thăng; *Đậu đen* 1 thăng. Nấu uống thời xương chậu mở rộng, thai liễn ra, nếu chưa ra thì uống lần nữa.

6. Kinh trị sẩy thai, sót nhau, đau bụng, nguy khốn:

- *Dát tổ kiến* 3 vốc, sao nóng bỏ vào túi vải mà chườm ở bụng dưới, nhau sẽ tự ra.

- *Mỡ heo* 2 chén, nước 1 bát, sắc còn một nửa uống nóng thì nhau sẽ tự ra.

- *Lấy lòng trắng trứng gà* cho uống là ra ngay.

- *Lười búua* nung đòn suốt tôi vào trong chén rượu cho rượu ấm lên để uống rất công hiệu.

7. Kinh trị dàn bà vì muốn phá thai, uống nhầm phải thuốc độc, thai tụt xuống mà đau bụng, hoặc thai đã bị thương tổn chưa sụt mà miệng cầm, tay cứng, đổ mồ hôi, giống chứng trúng phong, chín phần chết còn 1 phần sống.

Hột đậu ván trắng bò vỏ tán nhỏ, mỗi lần uống 1 đồng với nước cơm, hoặc dùng *nước vo gạo* sắc đặc cho uống cũng hay.

8. Kinh trị dàn bà hễ mỗi lần có thai là bị sẩy, đó là do khí không thuận, nên uống phương này:

Cù có cù giã trộc vỏ 1 cân, chia làm 4 phần, 1 phần *tẩm rượu*. 1 phần *tẩm giấm*, 1 phần *tẩm đồng tiện*, 1 phần *tẩm muối*, đều ngâm 7 ngày, lấy ra sao khô, cùng tán nhỏ, làm viên bằng hạt ngô đồng mỗi lần dùng 70 viên, uống với rượu nhạt vào lúc đói, nếu người gầy thì thêm lá *Màn tươi*, *xích thố phục linh* mỗi vị 2 lang.

XI - ĐAU VÚ

Đau vú là vú sưng cứng mà đau nhức. Vì vú thuộc dương minh vị, nuốt vú thuộc kinh quyết âm can, chỉ vì bồi dưỡng thiếu thốn hoặc tức giận xông lên, hoặc lo nghĩa uất kết, hoặc ăn uống đồ ngon quá nhiều, đều hay sinh đau. Nếu có thai mà đau vú gọi là "nội xuy nhū", đã có con bú mà đau thì gọi là "ngoại xuy nhū", 2 chứng ấy vú đều sưng đau, nặng lấm thì nóng lạnh dữ dội, nếu không kịp chữa thì vú làm mù lở loét ra.

1. Truyền trị dàn bà nuốt vú sưng đỏ, muỗi sinh ung nhọt:

Cù gai, già nát đặt vào, ngày thay 4, 5 lần đến tiêu hết thì thôi.

2. Kinh trị vú mới phát ung, sưng cứng, đau nhức, phát nóng lạnh mà chưa làm mù, rất hay:

Đầu chót *gạc hươu* 3 tấc, chẻ ra đốt tồn tính, nghiên nhò, mỗi lần uống 3 đồng cân với rượu sau khi ăn, nặng lấm uống 2 lần là tiêu, lại dùng gạc hươu mài với nước đặc phết vào.

3. Truyền trị vú sưng đau do kinh mạch bế tắc, nước sữa không thông, khí độc tụ lại mà thành bệnh. Phương này về được lực có thể dưỡng huyết hành khí uống vào thì trong tiêu được chất ú độc, ngoài thông được tia sữa:

Hột vóng vang sa nhân, 2 vị đều bằng nhau, tán bột, mỗi lần uống 2 đồng với rượu vào sau bữa ăn.

4. Truyền trị vú mới sưng, đau đớn, phát nóng lạnh, nhưng chưa làm mù:

- *Dợt dầu non* 1 nắm, già nát đắp vào, lấy giấy nhúng nước đắp ngoài, khô lại thay, tiêu tan hết thì thôi.

- *Cao da trâu*, cho giấm vào chút ít, nấu chảy tan ra thành thuốc cao, dán vào là tiêu ngay.

- Trong dùng *cù cò cù* bò vỏ tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với nước nóng vào sau bữa ăn.

- *Cù rẽ quạt, Rẽ cò may*. Đầu tán nhò, hòa với mật mà đắp vào, rất hay.

- *Cù hành*, sắc với nước 1 thang mà uống là tiêu.

- *Cút trâu* trộn với rượu mà đắp là tiêu ngay lập tức.

- Dùng một cái bát, lấy 4 sợi tim bắc to, xếp thành hình chữ thập vào trong bát, để lòi đầu tim bắc ra ngoài miệng một tấc, lại dùng giấy dày cắt tròn thấm nước ướt đặt vào trong miệng bát trên sợi tim bắc, mép giấy cùng miệng bát bằng nhau, đem bát úp lên trên vú sưng đầu bắc lòi ra ngoài, dùng *ngải nhung* một cục to để trên tròn bát, *tháp lửa* đốt vào ngài

nhung, cục ngài ấy cháy hết lại thêm một cục khác mà đốt cho đến khi miệng bát cháy nước mồ hôi ra thì thấy đỡ đau, đốt một lần là tiêu hết, nếu nặng lầm ngày hôm sau lại đốt, thật là phép rất hay.

5. Kinh trị vú sinh ung sưng đau:

- *Cỏ roi ngựa* 1 nắm, *Gừng sống* 1 củ. Giã nát cho vào 2 chén rượu, vắt lấy nước mà uống, bã đắp vào là tiêu.

- *Lá Cỏ nến* (bông nón) sắc nước uống và giã nát đắp vào, ngày thay 3 lần là tiêu.

- *Lá phèu dung*, giã nát, hòa với mật, đắp vào chung quanh, giữa để hở đầu cho tiết hơi độc, khô lại thay sê tiêu hết, hoặc dùng *Lá phèu dung*, giã nát, hòa với muối và giấm đắp vào.

- *Nam tinh*, mài với nước nóng cho đặc, dùng lông gà chấm thuốc phết vào, tự tiêu.

6. Kinh trị vú sinh ung cứng rắn và đỏ tím, chữa dù thứ không khỏi:

- *Rễ cây liễu*, giã nát sao nóng, bọc vải lại mà chườm, nguội lại thay, 1 đêm là tiêu.

- *Răng người*, đốt tán nhỏ, trộn với mồ sữa mà bôi, ngày làm 3 lần, rất hay.

- *Nước dái ngựa*, thường phết vào, khô lại phết, không đến một ngày là tiêu.

- *Lá tía tô*, nấu nước cho uống, và giã sống đắp vào chỗ đau rất hay.

7. Kinh trị vú sinh ung chưa có mủ thì tiêu, đã làm mủ thì vỡ, đau nhức uống vào thì yên:

Vò quít, bỏ xơ trắng, phơi khô, sao với bột gạo đen hơi vàng, tán nhỏ, mỗi lần dùng 2 đồng, cho chút ít *Xạ hương*, hòa với rượu mà uống, công hiệu không tả hết.

8. Kinh trị vú sưng đau, không kể nội xuy hay ngoại xuy đều hay:

- *Xác rắn* dài 1 thước 7 tấc, đốt tán nhỏ, hòa vào một chén rượu mà uống là khỏi.

- *Hành tươi* 1 nắm, giã nát nặn thành bánh, đắp lên vú, dùng cái lọ sành trong cõ đựng than đỗ, đặt trên bánh hành mà chườm, mồ hôi ra hết sưng hết đau, trong sắc nước *Tía tô* cho uống ngày 2 lần, rất hay.

- *Cút trùn* lấy ở đám rau hẹ, nghiền nhò hòa với giấm, đắp dày lên trên vú, khô lại thay, chỉ 3, 4 lần là khỏi.

- *Cù mài tươi*, giã nát đắp lên là tiêu, tiêu rồi thì bỏ đi ngay, nếu chậm thì nát thịt ở trong.

- *Rễ Hoa hiên (kim châm)* giã nát, hòa với rượu mà uống, bã đắp vào chỗ đau, công hiệu ngay.

- *Dây đau xương*, giã nát, hòa với giấm ngon, cho vào ít muối, xào nóng mà đắp vào, tự tiêu.

9. Kinh trị sau đẻ sữa không thông, ứ đọng sưng đau và vú sinh ung:

Cao ích mẫu, hòa vào chút giấm tốt mà phết vào, như không có cao, thì dùng lá giã nát, hòa với giấm tốt và chút muối mà rịt vào là tiêu ngay.

- Dùng *Vò hàn* (mẫu lê) giã mịn, mỗi lần uống 2 đồng với rượu.

- *Hạt Quán âm*, *Gai bồ kết* bằng nhau đốt cháy tán bột, mỗi lần uống 2 đồng với rượu.

- *Tổ ong*, đốt ra tro, mỗi lần dùng 2 đồng, nước rửa bát, sắc lấy nửa, bỏ bã, uống nóng.

- *Lá cải*, giã nát, đắp vào là tiêu ngay.

Lá thông, giã nát, cho vào tý muối và giấm, hòa với cám mà đắp là công hiệu.

10. Kinh trị sau khi đẻ vì con bú hà hơi vào vú mà sinh ung:

Bò kết 10 quả giã nát. Rượu 1 bát. Khuấy đều lấy nước, cho Phác tiêu vào 5 đồng, nấu thành cao mà xức vào, khỏi ngay.

11. Truyền trị vú sưng lâu ngày đã làm mù mà không phá miệng:

- Lông cánh gà trắng, lấy mỗi cánh 1 cái, đốt ra tro, tán nhỏ, hòa với rượu uống, phá miệng ngay.

- Bò kết, bò vò, tắm mật, nướng, tán nhỏ, mỗi lần 1 đồng với rượu sau bữa ăn, rất hay.

- Cút chim sẻ, sao khô tán nhỏ, mỗi lần uống 1 đồng với rượu, hoặc nghiền ra mà đắp chứ không uống.

- Mõ heo, cát miếng ra ngâm vào nước lạnh, lấy từng miếng mà đắp vào chỗ đau, thấy nóng lên lại thay miếng khác, công hiệu ngay.

12. Kinh trị nuốt vú nứt nẻ:

- Quả cà non, hái sau khi có sương thì tốt, bổ đôi phơi rám, đốt tán nhỏ, mỗi lần dùng 1, 2 đồng uống với rượu sau bữa ăn, là khỏi.

- Chất trắng trong cút gà, sao vàng, tán nhỏ, mỗi lần uống một đồng với rượu sau bữa ăn là khỏi.

13. Kinh trị chứng nhũ nham (ung thư vú): Lúc mới phát nổi cục như quân cờ, không đau không đỏ, không nhức, không ngứa đến 3 hoặc 5, 7 năm sau mới đau dần, rồi mưng mủ lở loét giống cái hang hốc nước mủ dầm dề, ngực sườn đau nhức, đến thế thì khó chữa. Là vì buồn bức tức giận có việc không được thỏa mãn lâu ngày độc tích lại trong tim, không phát tiết ra được, mới thành chứng này, về cách chữa cốt yếu là chữa lúc ban đầu, nếu đã phá miệng thì 10 bệnh chết 9.

14. Kinh trị chứng nhũ nham mới hoặc lâu năm đã vỡ loét:

- Thành bì 4 đồng, Nước 1 bát rượu. Sắc lấy 1 bát, uống dần dần, ngày uống 1 lần, hoặc tán nhỏ hòa với rượu mà uống, dần dần sẽ khỏi.

- Xuyên sơn giáp nướng khô, rang với cát cho đến khi vảy Tê tê phồng lên và giòn bể gãy, tán nhỏ, mỗi lần dùng 1 đồng, uống với rượu sau bữa ăn, ngày uống 2 lần.

- Gạc rượu, mài với rượu mà uống, và bôi vào chỗ đau, là khỏi.

- Hành cà lá và rễ, giã nát, nặn thành bánh, đắp vào chỗ đau, dùng cái lô sành trong có để than đỏ mà chườm lên trên bánh hành, cho khí nóng ngấm xuống, ra mồ hôi, là khỏi.

XII - THÔNG SỮA

Dàn bà đẻ sữa không ra hoặc ra ít là do khí huyết hư hao. Ví như nước nguồn có dâng đầy thì dòng nước chảy nhanh, cho nên phép chữa nên bồi bổ khí huyết làm chủ, vì khí huyết đầy đủ thì sữa tự nhiên tràn đầy mà chảy thông.

1. Kinh trị sữa không thông.

- Đậu đỗ, nấu nước uống luôn, rất hay.

- Cá chép 1 con, đốt tán nhỏ, mỗi lần uống 1 đồng với rượu là thông.

- Quả muối, cà vò và hột, đốt tồn tính, tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với rượu, đắp chăn áo cho ra mồ hôi là thông.

- Giò heo dục, một bộ, bỏ lông và móng, Thông thảo 1 đồng, Nước 2 bát. Sắc lấy nửa cho uống và ăn cả thịt ở giò heo nữa thì sữa sẽ xuống nhiều.

- *Mặt heo rừng*, hòa với rượu, uống ngày 3 lần, uống đến 10 ngày thì có thể dù sữa cho 3, 4 cháu bú, người vốn không sữa, dùng thuốc này cũng có.

- *Thiên hoa phấn, Xuyên sơn giáp*. Mỗi vị đều 5 đồng, hầm với già heo cho nhừ uống cả nước, ăn cả cái.

- *Xuyên sơn giáp*, sao vàng, tán nhỏ, 1 đồng, *Nhân hột dào*, bồ专注, già nát 10 hột, Hòa vào rượu mà uống, không có *hột dào*, thì dùng *mộc thông* sắc uống. Hoặc gia thêm *củ hành* trọng lượng bằng hột dào (hoặc mộc thông) mà sắc uống.

- *Tam láng*, 3 củ, nước hai tháng, sắc còn nửa, dem rửa vú để kích thích, rửa đến sữa ra thì thôi.

- *Mạch môn* bò lôi, sao khô, tán nhỏ, mỗi lần dùng 2 đồng, lấy rượu mài với *Sung tê* ngưu đỗ 1 đồng làm thang mà uống, bất quá 2 lần uống là có sữa.

- *Hột vong vang* sao thơm và *Sa nhân* hai vị bằng nhau, tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với rượu là thông sữa.

2. Kinh trị dàn bà đẻ ít sữa:

Hột mè, sao qua tán nhỏ, cho vào tí muối mà ăn luôn thì có sữa.

3. Kinh trị sau khi sinh không có sữa.

Hột mùi (ngò rí) sắc uống là có sữa

Hột mùi nấu cháo với *gạo nếp*, thường ăn, rất hay..

XIII - BỆNH KÍN

Bệnh kín là cửa mình sưng lở, vì *thất tình* và hỏa uất tổn hại can tỳ rồi thấp nhiệt đọng lại mà sinh ra. Chúng này phát ra hoặc dạ con lồi ra như đầu con rắn hoặc lồi ra như cái nấm, như mồng gà, gọi là sa sinh dục, chung quanh sưng đau, hoặc sinh trùng, ngứa không chịu nổi. Nếu không sớm chữa, thì trùng ấy ăn vào tang phủ là chết, hoặc dạ con giàn mà không co lại được, hoặc sinh lở loét máu mù chảy ra hôi thối.

Các chứng âm hộ lở sưng vốn nhiều hình dạng, nhưng phần nhiều do hỏa độc mà phát ra; lại có người âm hộ sinh lở, là do trong âm hộ còn có nước tinh cũ đọng lại mà lai giao cấu, nên hư nhiệt nóng nung mà phát chứng này, trong sách gọi là "*dố tình*"; lúc mới phát như hạt gạo, chạm vào là đau, hai ngày sau ra chất mù, mù ăn sâu vào thành lỗ thủng, dàn bà sinh chứng lở này cũng giống như chứng "*cam thối lở*" của dàn ông, chỉ khác là dàn bà thời không đau.

1. Kinh trị cửa mình sưng cứng như đá, chạm vào thì đau đớn quá không chịu nổi:

Mật cá trắm 7 cái hoặc *mật cá diếc* cũng được. Dùng *lụa tơ tằm* 2, 3 đồng, dốt ra tro, nghiên nhỏ, hòa với nước mật cá, lấy lông vịt châm thuốc điểm vào, độ nửa giờ là mềm lại, rất hay.

2. Truyền trị âm hộ sưng cứng rắn:

Vỏ quýt hôi, cắt nhỏ, sao nóng, dùng vài gói lại mà chườm; nguội lại thay, là yên.

3. Truyền trị âm hộ sưng cứng mà đau, đại tiểu tiện không thông.

- *Quả tráp*, già nát 5, 6 lạng, lấy vài gói làm 2 gói, hơ nóng chườm vào chỗ đau, từ trên xuống dưới, nguội lại thay.

<https://vnras.com/drug/>

Theo bài trên, giả thêm *Trần bì* cùng chườm, thấy trong miệng có hơi thuốc là hết sưng, đau và đại tiểu tiện lợi.

4. Kinh trị âm hộ sưng đau lâm.

- *Rau sam*, già nát, đắp vào là khỏi.
- *Cành liễu*, chặt 20 cành, mỗi cành dài 3 thước băm nhỏ, sắc nước rất nóng, lấy vài cù bao bịt lấy chỗ đau, rồi lấy nước nóng ấy tắm vào là khỏi.
- *Muối* một vốc, sao, gói vào vài thành bồ mà chườm, rất hay.
- *Mầm non cây cúc*, già nát, sắc nước, trước xông sau rửa là khỏi.
- *Cỏ roi ngựa*, già nát vắt lấy nước voi vào thì tự tiêu.

5. Kinh trị dàn bà âm hộ sưng lên:

- *Hột xà sàng*, gói vào vài, sấy hơi nóng mà chườm
- *Hột xà sàng*, 5 lạng, *Ô mai* 14 quả. Sắc nước xông và rửa 5, 6 lần là khỏi.

6. Kinh trị âm hộ bị lở loét, thối bẩn:

- *Cóc* 1 con, đốt ra tro và *cút thò*, 2 vị bằng nhau tán nhỏ, bôi vào là khỏi.
- *Gan gà* cắt miếng, nhét vào trong âm hộ, thì trùng đều ra mà hết ngứa.
- *Gan heo*, nướng thơm nhét vào âm hộ thì trùng ra hết là khỏi.

7. Kinh trị âm hộ bị lở đau như trùng cắn.

Lá dào, già nát, gói vài nhét vào trong âm hộ, thay 3, 4 lần là khỏi.

8. Kinh trị đau âm hộ:

Ngưu tất 5 lạng, *rượu* 3 thang, sắc lấy nửa lọc bỏ bã, chia uống 3 lần là khỏi.

9. Kinh trị âm hộ sưng ngứa.

- *Củ tỏi*, sắc ướt thường, rất hay.
- *Vỏ trắng cây hòe*, sắc nước thật đậm, chờ nguội bớt đem ra ngâm rửa là hết.

10. Kinh trị âm hộ ngứa sinh lở:

Hột mè nhai nhô đắp vào là khỏi.

11. Kinh trị dàn bà lở âm hộ.

Cút heo nái, *dắt sét* nấm bọc ngoài, đốt tồn tính tán nhỏ trước lấy nước vo gạo rửa sạch chỗ lở, rồi lấy thuốc tán xúc vào, khỏi.

12. Kinh trị âm hộ ngứa lở, chảy nước:

Cành hòe hương bắc (không bị dơi nướng), bẻ 1 cành, hoặc vỏ trắng cây hòe sao, sắc nước để ấm mà rửa 3, 4 lần là khỏi.

13. Kinh trị ngứa âm hộ:

Nhân hột dào, già nát, dùng lụa gói nhét vào, rất hay.

14. Kinh trị âm hộ sưng lòi ra, đau nhức chày nước vàng hôi thối.

Kéo tăm 2, 3 đồng, đốt ra tro nghiền nhò hòa với rượu, lấy lông cánh vịt chấm thuốc phết vào, trong một lúc hết độc là khỏi.

15. Kinh trị dàn bà sa sinh dục.

Mõ dê, thường bôi vào là khỏi.

16. Kinh trị âm hộ lạnh đau, chay vào bụng thì sưng to chết người:

Ré rau dền, giã nát đắp vào là khỏi.

17. Kinh trị âm hộ rộng ra mà lạnh:

Lưu hoàng, nấu lấy nước rửa luôn là khỏi.

18. Kinh trị chứng lạnh dạ con:

- Hột xà sàng tán nhỏ, cho chút ít bột gạo làm viên, bằng hòn đạn, gói vải lại nhét vào là ấm.

- Ngũ vị tử, 4 lạng, sấy khô tán nhỏ lấy nước miếng hòa vào, làm viên bằng đầu ngón tay, nhét vào trong âm hộ là khỏi.

19. Truyền trị dàn bà âm hộ bé quá, giao cấu bị đau:

Ngưu tất 5 lạng, sắc nước, hòa vào chén rượu uống nóng.

- Mai mực 2 cái, đốt tồn tính, tán nhỏ, liều dùng 2 đồng, hòa với rượu mà uống, ngày 3 lần là khỏi.

20 Truyền trị dàn bà, sa sinh dục lồi ra một vật bằng quả cà mà sắc dò, thò ra thụt vào, và trị các mụn nhọt ở âm hộ.

Lá cúc vàng, lá vây trắng, lá vây dò. Đều bằng nhau, cùng giã nát, nặn thành bánh dẹt, nướng nóng mà chườm, người lại thay, hoặc dùng lụa gói nhét vào trong âm hộ cũng được.

XIV - TẠP BỆNH

Đều là người thời dàn bà yếu hơn; đều là bệnh thời dàn bà nhiều hơn; đều là tri bệnh thời trị bệnh dàn bà khó hơn.

Các loại bệnh thông thường đã chép ra từng môn, nhưng có các thứ bệnh quái lạ, lật vật, khó chia môn mục, cho nên mới xếp vào mục "Tạp bệnh" để đề ra cách chữa.

1. Kinh trị dàn bà chiêm bao thấy giao cấu với quái vật:

Hùng hoàng 1 lạng tán nhỏ, Nhựa thông 2 lạng, trộn vào nhau mà nấu cho chảy ra, dùng móng hổ mà khuấy, nhò vào nước không tan thì thôi, mang ra làm viên bằng hòn đạn, mỗi đêm bỏ vào than dò mà đốt, dùng cái giỏ tre úp lại, bảo người bệnh ngồi lên trên, đắp chăn trùm lại, đầu lòi ra ngoài, bất quá 3 lần thì yên.

Trong dùng Nhân sâm, Phòng phong, Hùng hoàng, Ngũ vị tử, các thứ đều bằng nhau, tán nhỏ, mỗi lần uống 1 đồng với nước giếng vào lúc tối; rất công hiệu.

2.. Kinh trị dàn bà vì chân huyết bị tổn thương khi giao cấu do kích động mạnh quá, âm hộ ra máu:

- Ngũ bội tử tán nhỏ, rắc vào là khỏi.
- Chích lấy máu mồng gà trống mà xức là khỏi.
- Vải xanh và tóc rối 2 vị bằng nhau, cùng đốt tồn tính tán nhỏ rắc vào khỏi ngay.

3. Truyền trị dàn bà mỗi khi giao cấu là chảy máu âm hộ.

Nhục quế bỏ vỏ, Đất lòng bếp, 2 vị bằng nhau, cùng tán nhỏ, mỗi lần uống 2 đồng với rượu nhat, là khỏi.

XV - TRANG SỨC

Dàn bà cốt lấy đức hạnh và nhan sắc làm căn bản cho đời người; đức hạnh nên giữ gìn, nhan sắc nên trang điểm; nếu đức hạnh không giữ gìn thì hỏng mất danh tiết trăm năm, nhan sắc không trang điểm thì giàm sút vẻ tươi đẹp một đời. Cho nên chép mấy phương sau đây để giúp cho việc trang sức của phụ nữ.

1 Phương làm cho da mặt tươi đẹp:

- Hột bí dao 5 lạng, Hoa đào 4 lạng, Vỏ quýt 2 lạng. Đều phơi khô tán nhỏ mỗi lần dùng 2 đồng, uống với nước nóng sau bữa ăn, ngày uống 3 lần. Muốn trắng da thì thêm bột bí dao, muốn đỏ hồng thì thêm hoa đào, uống 50 ngày thì mặt trắng, uống 50 ngày nữa thì toàn thể đều trắng, rất công hiệu.

- Hoa đào, ngày 3 tháng 3 hái lấy, máu mồng gà ngày 7 tháng 7 âm lịch chích lấy. Cùng tán nhỏ, trộn đều bôi lên mặt, 2, 3 ngày sau thuốc tróc đi thì nhan sắc tươi sáng như hoa.

2. Kinh trị mặt đen làm cho trắng:

- Bí dao 1 quả, lấy dao tre cao vỏ, xắt ra miếng mỏng, rượu 1 tháng rưỡi, nước 1 thăng, cùng nấu chín lọc bỏ bã, lại ngào thành cao, đựng vào bình, mỗi đêm lấy đắp vào mặt, ngày lai rửa đi, lâu lâu sắc mặt sẽ sáng bóng như ngọc.

- Thiên môn đồng, bỏ vỏ, lõi, phơi khô luyện mật làm viên, mỗi lần dùng 1 viên mài với nước mà rửa mặt.

3. Kinh trị sắc mặt đen, da thô, xạm xấu:

Xương ống chân dê tán nhỏ hòa với lòng trắng trứng gà, đem thi bội vào sáng dậy rửa mặt bằng nước vo gạo, làm như thế 3 ngày rất hay.

4. Kinh trị trên mặt đen cháy:

- Chót gạc hươu, mài với nước cho đặc mà bôi dày vào là hết đen.
- Lá ké dầu ngựa, sao khô tán nhỏ mỗi lần dùng một đồng, uống với nước cơm sau khi ăn, không quá một tháng là hết đen.

5. Kinh trị mặt sinh nốt ruồi đen:

Hột mùi sắc nước, ngày ngày thường rửa là biến mất.

6. Kinh trị trên mặt có trứng cá như hạt gạo:

Bèo tám già nát, ngày ngày bôi vào rất hay.

7. Kinh trị trên mặt có vết xám (thâm da mặt):

- *Hột thầu dầu, mật dà tăng, lưu hoàng*. Đều 1 đồng tán nhỏ dùng tủy dê trộn đều, đem thường bôi là hết.

- *Hạt bìm bìm đen*, tán mịn, trộn với lòng trắng trứng gà, tối bôi ngày rửa đi, bôi ba bốn tuần thì khỏi.

8. Kinh trị da môi nhám mặt nổi mụn:

Rau sam sắc nước đặc, ngày thường rửa rất hay.

9. Kinh trị tuổi trẻ mặt nổi mụn:

- *Bèo tía*, rửa sạch, vò nước uống, bã đặt vào, rất hay.

- *Bèo tía* 4 lạng, *Phòng kỷ* 1 lạng. Sắc nước đặc mà rửa, lại lấy bèo già nát, xát vào chỗ vết, ngày xát 4, 5 lần, thuốc tuy tầm thường, nhưng công hiệu rất to, không nên khinh thường.

10. Kinh trị trên mặt có vết seо.

Hột tật lê, Hột dành dành núi, đều 1 vốc cùng tán nhỏ, hòa với giấm bôi đêm sáng rửa rất hay.

11. Kinh trị trên mặt mọc u nần săn sương:

Nam tinh, mài với giấm thường bôi vào, tự rụng.

12. Phương thuốc kinh nghiệm làm cho tóc dài và đen.

- *Mõ gấu, Hột quan âm*, tán nhỏ, Hai vị bằng nhau, hòa với giấm, thường đem xát 2 vị khắp đầu tóc, rất hay.

- *Lá dâu và Lá mè*, hai vị bằng nhau, đổ nước vo gạo vào, nấu lên gói đầu 7 lần thì tóc dài được vài thước.

- Phương khác làm cho tóc dài đen và tóc rụng lại mọc.

Dâu mè cùng nấu với *Lá dâu*, rồi bỏ lá dâu đi, thường ngày xát vào, lâu lâu tóc mọc tốt như mây.

13. Truyền trị tóc rụng không mọc:

- *Lá bí dao*, già vắt lấy nước, thường bôi vào là tóc tự mọc.

Mõ heo mùa đông, rán cho chảy nước, bỏ vào một mành sắt mới, nấu sôi 3 dao, đựng vào lò, mỗi lúc dùng thì lấy *giấm* và *nước vo gạo* gói đầu cho sạch, lấy khăn vải xát cho nóng lên, rồi lấy thuốc cao trên bôi vào, là hết rụng.

- *Đồng tiền cổ* mài với dầu mè cho đặc mà bôi vào, là không rụng nữa.

- *Lá vông nem* 1 nắm. *Hạt mè* 3 thăng. Đổ nước vo gạo vào, nấu sôi 5, 6 đao, bỏ bã và gội hàng ngày, thì tóc mọc dài rất hay.

- *Lá ống tre* vót nhọn dâm vào giữa cây chuối to cho nước chuối chảy ra, ghé bình mà hứng, mỗi lần dùng thi nhúng lược vào nước chuối mà chải đầu, thì tóc tự cứng, dài và đen.

14. Kinh trị lông mày và tóc rụng hết:

- *Lá liễu* phơi rám tán nhỏ, mỗi lần dùng, hòa nước gừng vào cái chảo sát, thường đem sát vào, dần dần tóc và lông mày mọc tốt.

- *Vỏ trắng dẽ dầu* 2 thăng, cạo bỏ vỏ vàng, đổ nước vào ngâm, nấu sôi 5, 6 đao, bỏ bã đi mà gội đầu luôn thì tóc bền chặt.

15. Kinh trị tóc vàng đỏ không đen:

- *Đậu đen* nấu với giấm cho đặc mà nhuộm.

- *Mỡ gấu* bôi khắp đầu, lấy lược chải xoa tóc xuống giường sát đất, bằng một bữa ăn thì thôi (đô 15 phút) dùng 1 thăng mà bôi khắp tóc thì đen.

- *Lá trác bá* tươi già nát, một cân. *Mỡ heo* 1 cân. Trộn làm viên bằng hòn đan, mỗi lần dùng 1 viên hòa tan nước vo gạo mà gội chải, một tháng thì tóc sẽ đen mượt.

- *Cút đê* đốt ra tro nghiên rất nhỏ, trộn với mỡ heo mùa đông mà bôi vào tóc, ngày bôi 3 lần, đêm 1 lần đến đen thì thôi.

- *Tóc rối* 1 nắm, rửa sạch phơi khô, đổ dầu mè vào rang cho cháy, nghiên rất nhỏ, đem thường xát vào, lâu thì đen.

- *Nhân hột thảo dầu và dầu mè* cùng sắc nhỏ lửa, dun lên cho can, bỏ bã, dùng dầu thường bôi thì tốt.

16. Kinh trị tóc khô không mềm mại:

Mộc qua tán nhỏ, trộn dầu mè, hàng ngày dùng chải dầu, tóc sẽ xanh mượt, mềm mại.

17. Kinh trị tóc trên đầu không mọc được:

Lá trác bá phơi rám tán nhỏ, trộn với dầu mè, hàng ngày thường bôi vào, lâu lâu tóc sẽ mọc.

- *Vỏ rễ dầu, Lá trác bá* đều 1 lượng, nấu nước tắm gội.

18. Kinh trị người không có tóc:

Lá dưa hấu già vắt lấy nước, xát vào luôn tóc sẽ mọc.

19. Kinh trị lông mày trụi không mọc:

Hạt cải, Bán hạ, đều bằng nhau tán nhỏ, *gừng sống* già nát lấy nước hòa vào mà xát vài lần là mọc.

20. Kinh trị tóc bạc mà không mọc dài được:

Quả dầu chin đen, (tang thăm) ngâm nước phơi khô, đặt vào đầu, làm cho tóc đen lại và mọc ra.

21. Phương thuốc kinh nghiệm làm hết tóc bạc sinh ra tóc đen:

Nước mêt chó, cứ nhổ mỗi sợi tóc bạc thì liền xát nước mêt chó vào chân tóc, sau mọc ra tóc đen.

22. Phương thuốc kinh nghiệm nhuộm tóc bạc:

Quả dâu chín muồi, đỗ tía nửa cân, *Con nòng nọc nửa cân*.

Bò vào cái hũ, đậy nắp kín, treo ở hè nhà phía đông, 100 ngày thì hóa ra thứ bùn đen, lấy mà nhuộm tóc bạc, tóc sẽ đen mãi như sơn đen.

23. Truyền trị bị đánh thành sẹo lông mày và tóc không mọc:

Bắt *Ruồi sống* xát bếp vào vết sẹo, ngày 2, 3 lần là mọc.

